

Nema slobode, ako je ne zaslu-
žimo. Omladina mora dokazati, da
zaslužuje slobodu, a to će doka-
zati na taj način da udje u borbu
za slobodu.
P. Gillot.

ISTRRA

Oni, koji se bore za slobodu stalno
pobjeđuju, ako su dostojni slobode.
Svaki dan borbe znači približavanje
slobodi, koja dolazi.
† Filippo Turati.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSkih EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

»ISTRRA« izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo i uprava nalaze se u Zagrebu, Masarykova ulica 28. II. — Broj čekovnog računa 36.789. Pretplata: Za cijelu godinu 50 Din; za pol godine 25 Din; za inozemstvo dvostruko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku.

O italijanski politični emigraciji

Arnaldo Zanetti piše u listu »Le Flambeau« (Paris, dec. 1931, jan. 1932.):

Kljub nekaterim epizodama nasilstva in nemirov med 1918. in 1922. v Severni Italiji, ki so jih imenovali »boljševistične«, kljub pohodu na Rim in kljub mnogo hujšim nasilstvom, ki so jih po svoji lahki zmagi zakrivali po vsej deželi črnosrajčniki, lahko trdimo, da se je vršila borba med politični- mi mnenji v Italiji do 1. 1926. (t. j. do umo- ra Matteotija in Amendole), v notranjosti dežele. Razen nekaterih prominentnih osebnosti, kakor sta bila Nitti in Don Sturzo, ki so morale bežati v inozemstvo, ker so jim fašisti stregli po življenju, ni bilo italijan- skih političkih emigrantov do 1. 1926., to je dokler niso izšli zakoni o izjemnem sodišču, o smrtni kazni in prognanstvu ter zakoni, ki so do konca uničili zadnje ostanke tis- kovne svobode. S terorističnimi zakoni iz nov. 1926. je fašizem enkrat za vselej priz- nal, da ne more z normalnimi sredstvi na- daljevati borbe proti opoziciji mase in in- tektualne elite. Ta opozicija bi bila fašizem hitro potisnila v manjšino, ako se ne bi posluževal brutalne sile.

Z drugimi besedami: italijanska politič- na emigracija zastopa mnogo več kot le eno posamezno opozicijsko skupino. Od levih socialistov do najzmernejših liberalcev zas- topa pretežni del normalnih političnih struj, ki obstojajo v Italiji, in ki jim je dr- žavni udar oborožene manjšine nasilno vzel možnost legalnega političnega boja.

Italijanski emigranti torej niso, kakor ruski, le preostanek vesoljnega potopa, ki bi uničil vse obstoječe, temveč boreci, katerih želje po obračunu se sedanji zmagovalci upravičeno boje.

In še drugo dejstvo daje italijanskim emigrantom posebno silo: Rusko emigracijo bi mogli primerjati malemu nacionalnemu otoku sredi tujega morja; italijanski emi- grant pa, ki se sicer rad imenuje »esulec« (prognanec), vendar in prognanstvu nikakor ni tako brez korenin, kakor bi mogli prič- kovati. Kajti poleg »notranje Italije«, ki se končuje ob državnih mejah in šteje 42 milj. preb., obstoji še »inozemska Italija«, ki ob- sega tudi kakih 10 milj. Italijanov. Od teh živijo 4 milijoni v Sev. Ameriki, skoraj ravn- notoliko v Braziliji in Argentini, ostali pa žive po večini v Evropi in teh preko en mi- ljion v Franciji. Kakor Anglež in Francoz lahko tudi Italijan potuje okrog sveta, ne da bi se posluževal drugega kot materinega jezika. Pa ne zato, ker bi bil italijanski je- zik po svetovnem pomenu enak onima dve- ma, temveč zato, ker najde povsod roj- sko. V normalnih, to je predfašističnih časih, so ti inozemni Italijani bili v mnogovrstnih, ozkih stikih z domovino. Čeprav se progla- šuje fašizem za nacionalistično gibanje, je te stike deloma prekinil, ker je povsod po- vzročil ocpjenje in nezaupljivost, ter podvr- gel stike inozemnih Italijanov z rojaki v Italiji vsem mogočim kontrolam; v letih 1926—30. je celo poskušal preprečiti izse- ljevanje ali ga vsaj čim bolj omejiti. Do- segel je s tem le, da omejujejo inozemski Italijani svoje denarne pošiljke v Italijo in se odrekajo potovanjem domov ter da se je v Italiji povečala želja po izseljevanju. A ni mogel preprečiti, da ta inozemska Italija vpliva v vseh ozirih protifašistično na do- movino.

Saj je treba le pomisliti, da celo v letih, ko je bilo izseljevanje podvrženo največjim omejitvam, ni bilo število Italijanov, ki so za vedno zapustili domovino, nikdar manjše kot povprečno 500 na dan.

Druga ugodnost, ki jo uživajo italijanski emigranti v nasprotju z drugimi, je ta da najdejo povsod, tudi v najbolj oddaljenih krajih, domače razmere in aktivno solidar- nost prej izseljenih rojakov, ki so si mogli še v predfašistični dobi ustvariti v tujini eksistenco. In to je večji del desetih miljo- nov inozemskih Italijanov.

Vobče je edino, kar mora pogrešati ita- lijanski izseljenec v tujini — domača zem- lja in dragi, ki jih je tam zapustil. Vseh drugih stvari, ki jih navadno vežemo s poj- mom domovine: jedi in pijače, jezika in iger, časnikov, klubov itd., mu ni treba po- grešati. Ne le v južni Franciji in Svici, v Avstriji in sredozemskih deželah, v Chi- cagu in Sao Paulu, temveč povsod na svetu najde italijanske restavracije, Chianti, »Cor- riere della Sera«, igre »boccie«, pa celo kavarniške politične diskusije med sociali- sti in republikanci, katoličani in svobodno- miselci, severnimi in južnimi Italijani. Emi- grant ve da bo celo v onih deželah, kamor najredkeje pride, našel rojake vsaj na stav- biščih in pri zidanju železnice, nasipov in predorov. Skorej povsod sreča italijanske trgovce s sadjem in sladoledom, in skoraj ni pokopališča, v katerega sosesčini ne bi italijanski karmnosek izdeloval marmornatih nadgrobnih spomenikov. Če se emigrant ne more sporazumeti ob okencu ogrskega ali kitajskega kolodvora, mu je treba le po ita- lijansko zakleti in takoj se bo prikazal ro- jak, da mu pomaga iz zadrege.

Vijesti iz Julijske Krajine

NOTRANJA FAŠISTIČNA PROPAGANDA.

Trst, aprila. V zadnjem času je vod- stvo fašistične stranke pričelo razvijati po vsej Italiji močno propagando za razširjenje fašistične ideologije med ljudstvom, ki je bilo doslej docela apatično napram fašisti- čnim političnim in gospodarskim načelom, čeprav je pod pritiskom razmer in iz opor- tnosti sodelovalo v fašističnih političnih in socialnih institucijah. Do poslednjih dni je bilo ustanovljeno 25 propagandnih skupin, ki jih vodijo razni fašistični poslanci in senatorji. Zdej je vodstvo stranke ustano- vilo 7 novih takih propagandnih edinic. Prop- agatorji fašističnih idej bodo prvič nasto- pili med ljudstvom 21. aprila o priliki obi- čajnih fašističnih manifestacij in naborov. Kakor poročajo listi se je prijavilo k letoš- njim fašističnim naborom 211.000 balil in avangardistov. Prvi bodo prešli iz balil- skih v avangardistične, drugi iz avangar- dističnih v vrste odraslih fašistov.

† NAZARIJ KOŠUTA

Trst, aprila 1932. V noči od petka na soboto je podlegel ponesečeni operaciji v tržaški bolnici Nazarij Košuta, 19 letni mla- denič iz Sv. Križa nad Trstom. Prepeljali so ga domov, kjer so ga v nedeljo ob veliki udeležbi ljudstva pokopali na domačem pokopališču.

Pred letom dni je prebežal čez mejo. Iskal je posla kot trgovski pomočnik, pa ga ni našel. Iskal je dela drugod za vsak denar, da bi se le preživel. Pa je bilo vse zaman. Usoda mu ni prinesla sreče in zato se je odločil, da se vrne nazaj. Koncem septembra lanskega leta je spet prekoračil mejo, pa so ga miličniki zasačili in prišli. Tri dni je bil v postojnišnem zaporu, a so ga nato izpustili. Prijavili pa so njegov beg čez mejo in sredi decembra je bil znova aretiran. Tržaško sodišče ga je obsodilo na 6 mesecev in 1000 lir denarne kazni. V zaporu se mu je slabo godilo. Čez tri mesece je zaradi poškodb za trebuhu obol- el. Hiral je za skoraj mesec dni v ječi. Ker se njegovo stanje ni izboljšalo, ga je upra- va zaporov odpremila v tržaško bolnico. Zdravniki so takoj prepoznali, da je nu-jno potrebna operacija. Še istega večera so ga operirali, toda operacija se je ponese- čila in nekaj ur nato je izdihnil. Bil je je- lenk značaj, ki se kljub bedi in pomanjka- nju ni prodal tujcu za Judežve groše. — Naj mu bo lahka svetokrižska zemlja!

TRŽAŠKE FAŠISTIČNE ŽRTEVE.

Trst, aprila 1932. Fašisti so v nedeljo z velikim zborovanjem v gledališču Rossetti počastili žrtve strankarskih in nacionalnih borb na Tržaškem. Poslanec Bolzon je imel spominski govor na maso fašističnih or- ganizacij. Proslavljal je fašistične poulične bitke in napade pred 10. leti v dobi fašisti- čne revolucije. Podžigal je maso k nadalj- njim bojem, ki so ohranili v osvobojenih pokrajinah značaj neprestane borbe proti tujerodnemu elementu. O teh borbah prič- ajo tudi žrtve iz zadnjih let.

Tržaških fašističnih žrtev je po navedbi fašističnega glasila »Il Popolo di Trieste« 25. Med temi je sedem ljudi, ki so izgubili življenje v borbi prot tujerodcem, izmed žrtev pa je pet ljudi slovenskega, dva pa hrvatskega rodu. Ti so Florijan Bečvar in Irvanci iz Trsta, Anton Keršovan iz St. Pe- tra na Krasu, Josip Cerkvenič iz Škocijana pri Divači, Bogomir Blažina iz Hrenovica pri Postojni, Andrej Jurman in Višnjana in Josip Marasić iz južne Istre.

KRIUMČARENJE.

Gorica, aprila 1932. — Finansijska straža je denuncirala Antona Furlana iz St. Vida kod Vipave. Bit će predveden pred sud, jer je njegov sin ulovljen kako pre- nosi rakiju, koja je tajno fabricirana.

POITALIJANČEVANJE PRIIMKOV.

Trst, aprila 1932. Tržaški prefekt je potpisal novih 97 dekretov za spremembo priimkov, kakor je določena po zakonu. Večina ljudi, ki so jim bili spremenjeni pri- imki, so iz Trsta in njegove neposredne okolice. Med drugimi so bili spremenjeni tu- dji znani slovenski priimki Korošec v Cor- sini, Turk v Turco, Velikonja v Velicogna, Vidmar v Vidari, Višnjevec v Visini, Natla- čen v Natali.

DIVJI LOVCI V ISTRI.

Trst, aprila 1932. Pomanjkanje in stis- ka v Istri tira ljudi v obup. Gladne kmete ne zadržuje več noben zakon pred prestopki, tatvinami in ropi, tihotapstvom, divjim lo- vom in beračenjem. V Liburniji, kjer je bila za gospodarsko zaščito Reke ustanovljena svobodna cona, se je razvilo tihotapstvo v taki meri, da ima reško sodišče polne roke dela.

Te dni pa je puljsko sodišče sodilo celo vrsto ljudi iz južne Istre zaradi divjega lova. Obsojenih je bilo 12 ljudi na skupno denarno kaznen 9505 lir.

IZPRED GORIŠKEGA SODIŠČA.

Gorica, aprila 1932. Lojze Peternelj iz Gorice je bil obsojen na dva meseca je- če, ker se ni prijavil k vojaškemu naboru. V sodne zapore pa je bil iz istega razloga pripeljan Stefan Loban iz Lokavice pri Aj- dovščini, Andrej Bric iz Dornberga je bil obsojen na šest mesecev zopora, ker se je sprl z občinskim čuvajem-fašistom v svoji vasi.

NAGLO PADANJE TRŠČANSKOG PU- ČANSTVA ZABRINJUJE FAŠIZAM.

Trst, aprila 1932. — Ako se gledaju statističke cifre o porodjajima i umiranju u posljednjih par mjeseci, dolazi se do zak-ljučka, da Trst rapidno, naglo pada i da to padanje nije prolazne naravi, nego da su mu uzroci dublji i posljedice nedogledne. Čak i onda, kad se uzme u obzir zima i to, da u zimi umire više ljudi nego u ostala godišnja doba, cifre zaprepaštaju. I sama fašistička štampa mora to da konstatuje. Ovih dana izišao je u tršćanskom »Il Pic- colo« jedan članak pod naslovom »Granica etničke obrane i dužnost Trsta«. U tom se članku odmah u početku kaže, da cifre o pučanstvu, s koje god strane se gledaju i kako god se opravdavaju ostaju negativne. U opadanju su porodjaji i vjenčanja, a raste broj smrti iz dana u dan. Čak i u aprilu, kad se je vrijeme malo ublažilo i kad je već nestalo gripe i influence, stanovništvo i dalje pada. U prvih 13 dana aprila rodilo se je 145 novih stanovnika, a umrlo ih je 146. To se prije u Trstu nije nikada doga-đjalo.

»Piccolo« kaže: »U Rimu, gdje se prati demokratski razvoj nacije vrlo velikom pažnjom, opažaju i ono što se događa u Tr- stu i opominju: Trst na granici slavenskog svijeta propada!«

Tršćanski »Il Piccolo«, koji se boji, da će tim opadanjem pučanstva biti ugroženo italijanstvo Trsta ne pronalazi i ne tumači ipak pravo stanje stvari i ne kaže, koji su uzroci tog opadanja. Ne će da kaže, jer to ne smije, da je tome kriva ekonomska ka- tastrofa tog grada, bijeda i glad u najši- rim slojevima, koji umiru od bijede i ne radiju opet zbog bijede.

HAPŠENJA U GORIČKOJ.

Gorica, aprila 1932. — Zato, jer se nisu javili na stavnju bili su aretirani i od- vedeni u goričke zatvore: Viktor Lauro iz Krmina; Ignacij Godrić iz Komna; Alojzij Bizjak iz Vipave; Alojzij Blaško iz Ajdov- šćine; Josip Bizjak iz Rihemberga. Ovaj po- sljednji odsjedio je 3 mjeseca zatvora u Postojni radi bijega u Jugoslaviju.

JEDNA ZAKAŠNJELA VIJEST O NASI- LJIMA U KOŠTABONI.

Ljubljanski »Slovenec« donosi sa Rijeke vijest, u kojoj se govori o događajima u Koštaboni u Istri prošlog decembra. I ako je ta vijest nešto zakasnila, ona je još uvijek veoma interesantna i važna. U tom je selu 27. decembra bio pravi sudnji dan. Bio je ubijen jedan fašistički prvak. Faši- sti su došli u selo u kaznenoj ekspediciji. Pucali su po selu, zapalili usred sela veliki stog sijena, tukli su ljude i mnoge odveli u zatvor.

BJEŽANJE PREKO GRANICE PRED RIJEČKIM SUDOM.

Rijeka, aprila 1932. — Na Rijeci se sve češće vrše procesi protiv naših ljudi, koji bježe preko granice. Osudjeni su Ivan Benčan, I. Grünwald, R. Bačić i I. Maran- foni svaki na 4 mjeseca zatvora i 2000 lira globe. Vinko Vretenac, Anton Lukšić, Ju- lija Pastorčić i Anton Vrtarić osudjeni su svaki na 3 mjeseca zatvora i 2000 lira globe.

PULJSKI ŠEF POLICIJE DOBIVA MILICIONERSKI BODEŽ.

Pula, aprila 1932. — Da je puljski kve- stor Carusi fašista i to borbeni fašista opće je poznata stvar. On je u svoje vrije- me u Trstu pomagao prvim fašističkim škvadrama, da — »pobjede« i učestvovao je sam u najžešćim borbama protiv Slave- na i komunista. Nedavno je bio imenovan kapomanipolom milicije, a pred par dana jedna je deputacija oficira 60. milicioner- ske legije posjetila Carusija, da mu poklo- ne milicionerski bodež, simbol fašističke borbenosti. Carusi je bodež zahvalno pri- mio.

OČAJNO NISKE CIJENE VINA U ISTRI.

Pazin, aprila 1932. — Cijene vina u Istri u posljednje vrijeme katastrofalno padaju. I to je vrelo zarade već savim izdalo, jer se vino nemože ni uz tako ni- ske cijene da proda. Vino je ovih dana po 40, 50 i 60 centezima litra.

KRVAVI ZLOČIN U VIŽINADI U ISTRI.

Pula, aprila 1932. — Prošlog tjedna dogodio se je u Vižinadi krvavi zločin, čija je žrtva Valerij Grimaldi, posjed- nik u istom selu. Grimaldi je, kako pišu talijanske novine, posljednjih dana opažao, da mu neko krađe drva iz njegove šume. Čuvao je šumu i jedne noći ulovio je na djelu braću Josipa i Jeronima Poropa- ta iz okolice Vižinade. Slijedećeg dana otišao je Grimaldi u kuću braće Porop- at. Oštro ih je opomenuo, da će tužiti. Braća Poropat su Grimaldija potjerali iz kuće. Kad je izišao iz kuće pogodila su ga dva metka iz revolvera. Pao je mrtav. Došli su karabinjeri i uhapsili Poropate. Po svemu se vidi, da se radi o jednom obi- čnom zločinu. Interesantno je ipak, da puljski »Corriere istriano« iskorištava i taj strašan događaj u — nacionalne svrhe. Veliki članak, u kojem govori o zločinu, nosi naslov »O umorstvu mladog posjednika od ruke dvojice slavenskih seljaka«. Naši ljudi u Istri za taj su list i za fašiste upoće uvijek čistokrvni Talijani, samo su onda, kad počine neki zločin — Slaveni. Govoreći o kraju, iz kojeg su bra- ća Poropat, »Corriere« kaže, da je to kraj, gdje su se svoje vrijeme vodile oštre bor- be između Slavena i fašističkih škvadra, pa je tu pao i fašista Petronio. Puljski list kaže, da je ime Grimaldija bilo usko ve- zano s tim borbama i akcijama vižinadske fašističke škvadre u »drugorodnoj« zout.

Velika većina teh inozemskih Italijanov je že takorekoč po naravi anti-fašistična, kajti prvič obstaja po većini iz nekdanjih delavcev in kmetov, ki so si že prisvojili socijalistično, republikansko ali anarhistič- no miselnost, in drugič je izseljenec skoraj vedno misleč človek krepke volje, ki se drži svoje svobode. *Politični emigranti Italije torej nikakor niso generali brez čet, čete jim daje inozemska Italija.*

»Todač, boste rekli, oče je tako, zakaj politični emigranti Italije končno ne pokop- ljejo svojih starih sporev, in se ne združijo v enotno, mogočno, protifašistično fronto, zakaj ne obnovijo svojih starih političnih strank ali zakaj ne ustanove novih politi- čnih skupin? Kako da niso zmogli drugega kot tkzv. »konzentracije« teh strank, ki niti ne obsega vseh razpoložljivih sil?«

Odgovor smo pravzaprav že povedali: politični emigranti Italije niso poražena manjšinska skupina, temveč so zastopniki vsega ali skoraj vsega političnega življenja svoje domovine. ki ga je v domovini sami umetno zatrl fašistični teror. Ni nužno, da bi bilo politično življenje dežele z 42 milj. preb. enotno, ko so bili še zaposleni z ob- novo svoje države po svetovni vojni, ki je uničila toliko teorij, interesov in organiza- cij. V Italiji so bili konzervativci in katoli- čani, liberalci in radikali, socialisti in ko- čunski, liberalci in republikanci, pristaši zaščitnih carin in svobodne trgovine, nacio- nalisti in »Panevropejci«, in vsi ti so — z izjemo skrajne konservativne in klerikalne desnice — zastopani tudi v taboru emi- grantov.

Fašizem ni koalicija desničarskih strank, ki bi pregnala majhno manjšino levičarskih radikalov, temveč je mala manjšina desni- čarskih radikalov, ki si je uzurpirala ce- lotno politično življenje dežele s tem, da si je prisvojila monopol vlade, uprave, tiska in celo svobode govora. Oni dan, ko se bo končalo to popolnoma anormalno stanje, bo svet z začudenjem videl, da je politično živ- ljenje osvobojena Italije v glavnem enako onemu iz predfašistične dobe. Z drugimi

besedami: v Italiji, v kateri bi se vršil poli- tični boj zopet v normalnih oblikah, bi ob- stajala prej kot slej, kot v vsaki kulturni državi s kolikorotoliko razvito industrij, v industrijskih centrih močna delavska stranka, v nekaterih drugih provincah močna katoliška stranka, liberalna stranka meš- čanske inteligence in močna konservativna stranka, ki bi se opirala na določene kroge industrije ter velikih in srednjih posetnikov. A pri vsej mnogovrstnosti skupin, ki se od- raža tudi v taboru emigrantov, kaže politič- na emigracija Italije, z izjemo komunistične frakcije, vendar globoko duhovno enotnost. Bolj in bolj prodire pri emigrantih zavest, da stoji nad obema velikima vladajočima skupinama — liberalno in socialistično, ki sta obe enako močni in upravičeni — ve- liki skupni politični in duhovni problem — borba za novo svobodo.

Pripomba prevajalca: Ta članak je zna- čilen za to, kako misli ital. emigracija o sebi, in prav je, da ga trezno prečitamo. las.

FORSIRANJE POLITIČKIH PROCESA U JULIJSKOJ KRAJINI.

Trst, aprila 1932. Pred tršćanskim tribunalom održan je ovih dana proces protiv Ferdinanda Košute, rodom iz Svetoga Križa kod Trsta, koji je bio optužen, da je 12. marta prošle godine pucao iz puške u bivšeg milicionera Ferdinanda Tence također iz Sv. Križa. Toga dana na večer Tence se je vraćao iz Tržiča kući i kad je bio blizu sela mimo njega proletilo je nekoliko metaka iz puške. Bacio se na zemlju i poslao je kradomice došuljao do kuće. Prijavio je slučaj karabinjerima i posumnjao na Ferdinanda Košutu. Kako je Tence bio milicioner odmah se je pomislilo da se radi o političkom zločinu pa je Košuta bio predložen na suđenje Specijalnom tribunalu. Medjutim istraga nije mogla naći ni najmanjih dokaza, koji bi opravdali i najpovršniju osudu Košute. Kad bi taj Tribunal bio došao do makvokvog materijala, Košuta bi bio sigurno osuđen, jer poznato je s kakvom lakoćom Specijalni tribunal osuđuje. Ali ipak Košuta nije bio sasvim riješen, nego je bio upućen na suđenje tršćanskom redovitom tribunalu. Proces je trajao jedan dan. Ni tršćanski tribunal nije mogao da dokaže krivnju Košute. Pa čak je i sam Tence sad pred tršćanskim tribunalom izjavio, da je uvjeren, da Košuta nije na njega pucao. Košuta se je spretno branio. Izjavio je pred sudom, da je doista Slaven, ali da je lojalan građanin. Dokazalo se je štaviše u tom procesu, da na Tencea nije niko pucao, nego su mimo njega prošli metci iz pušaka, koje su te večeri iz sela odapinjali fašisti, koji su se pucanjem, po njihovom običaju, zabavljali. Uza sve to državni odvjetnik imao je kuraže, da traži za Košutu kaznu od 13 godina zatvora... No porota je uvidjela, da je Košuta pravedan, pa je bio riješen bez ikakve kazne. Ali ipak, zato, da se iskonstruira jedan politički proces, koji bi koristio fašističkoj politici, taj je mladić ni kriv ni dužan odležao godinu dana u zatvoru i mnogo se izmučio u istragama, koje su bile beskonačne i mučne.

FAMOZNI BRUNO CAMUS POD POLICIJSKIM NADZOROM!

Pazin, aprila 1932. — Doista nije jadnije mogao da svrši taj slavni Bruno Camus, nekada strah i trepet čitave srednje Istre. O njegovim nezgodama u Istri je bilo već u više navrata govora. Sad saznajemo, da je potpunoma degradiran i postavljen pod specijalni policijski nadzor (vigilanza speciale). To ga teško pogodja, naročito zato, jer je imao namjeru, da ide u Ameriku, a prije toga htio je, da ode u Rim, gdje je želio, da iznese pred Mussolinija neke »delikatne« stvari iz istarskog fašističkog života. A pisati ne može, jer mu se pošta cenzurira.

ANTIFASIZAM JE U ITALIJI AKTIVAN

Trst, aprila, 1932. Da je antifašizam u Italiji aktivan, dapače iz dana u dan sve aktivniji, to se vidi i po tome, što Specijalni tribunal sve više i više radi i što nemože ni da posvršava sve »poslove«, jer su zatvori prepuni »subverzivnih« elemenata, koji čekaju proces. Ali sada i sa službene strane čujemo glas, koji potvrđuje to. U parlamentu se je ovih dana raspravljalo o proračunu ministarstva unutarnjih poslova, a referirao je podsekretar tog ministarstva Arpinati. On je u svom referatu rekao: »U zemlji vlada sasvim normalno stanje u svim provincijama. Tek pojačanje krize izazvalo je po neki protest u malim centrima protiv poreza i protiv općinskih vlasti. Ali radi se o neznatnim slučajevima, u kojima je učestvovalo najviše 100 osoba. Jedan teži slučaj bio je onaj u Barletti 10. novembra 1931. Incidenti su imali sasvim lokalni karakter, pa dosta je spomenuti, da su u demonstracijama učestvovali najbolji fašisti. Vlasti su odmah poduzele mjere za stišavanje i uspostavu reda.«

U toku svog referata Arpinati je rekao i ovo: »Iskoristivši ekonomsku krizu, neprijatelji fašizma počeli su da provode antifašističku propagandu, raspajanjem tajne štampe. — Ali policija vodi strogu istragu i prekida energično ovu antifašističku akciju.«

Interesantno je, da je sa službene strane i ovo malo izneseno i priznato. Znači, da se antifašizam osjeća i ne tek onako blago, kako Arpinati kaže. Značajne su one demonstracije protiv poreza i općinskih uprava, to opet znači protiv fašizma, a najkarakterističnije je, da su u Barletti u antifašizam prešli i »najbolji fašisti«. Da se fašizam ruši polagano, ali stalno, o tome nema više sumnje.

RIMSKI POZDRAV I TUBERKULOZA.

Trst, aprila 1932. Mussolini je započeo jednu bitku: protiv tuberkuloze. Kampanja je velika. Čitava štampa donosi velike članke, kojima upozorava na to veliko socijalno zlo. Režim je izdao neke manifeste, kojima se upozorava na opasnost tuberkuloze. U jednom manifestu prva točka glasi: »Rimski pozdrav mora da zamijeni sasvim stiskanje ruku, jer je taj stari pozdrav opasan i širi tuberkulozu.«

HAPŠENICI IZ ZGONIKA VEĆINOM PUSTENI.

Trst, aprila 1932. — U vezi s vješću o događajima u Zgoniku, gdje je bilo iščupano stabilce posvećeno Arnaldu Mussoliniju, pa je bilo uhapšeno mnogo naših ljudi, javljamo, da je većina uhapšenih puštena na slobodu.

TRST UMIRA...

Trst, aprila 1932. — Velika spedićijska družba »Adriatica« je nedavno odslavila nad 100 uradnikov, vmes tuda take, ki so že leta in leta služili pri tvrdki. Delo je omejeno na minimum.

Razdeljevanje kosila brezposelnim so fašisti podaljšali preko zadnjega marca vsled tega, ker so izgledi za polajšanje krize več ko slabi.

V konkurz je prišla v Trstu velika lekarna Mizzan. Tako se je kriza raztegnila tudi na lekarne.

NOVE ŠKOLE U ISTRI.

Pula, aprila 1932. Da bi fašistička asimilaciona akcija prodrla u sve slojeve našeg naroda i u najzabačenije naše krajeve i da bi se što više malih »drugorodaca« naučilo talijanski, fašistički režim osniva nove škole. Tako je Ministarstvo javnih radova odredilo, da se počnu graditi nove škole u Jakovići kod Tinjana, Boljunu, Stokovcima kod Svetvinčenta, Roveriji i Pićnu. Budući proračun toga ministarstva uzeti će u obzir još desetak novih škola u Istri. Tako izvještava talijanska štampa.

BROJEVI O PADANJU TRSTA U MJESECU MARTU.

Trst, aprila 1932. — Tršćansko ekonomsko vijeće izdalo je podatke o trgovačkom prometu tršćanske luke kroz mjesec mart. Kad se pogleda te brojeve vidi se na prvi pogled, da Trst proživljava tešku krizu, jer mu promet pada katastrofalno. Iznijet ćemo u našem listu tu tabulu, da se vidi kako teške dane proživljava tršćanska luka i tršćanski trgovački život uopće.

U mjesecu martu ove godine i u mjesecu martu prošle godine promet je u kvintalima izgledao ovako:

Prispjelo:	1932 kv.	1931 kv.
željeznicom	462.540	695.971
morem	1.403.129	1.411.193
Ukupno	1.865.669	2.107.164
Izišlo:		
željeznicom	728.969	1.104.093
morem	440.205	510.221
Ukupno	1.169.174	1.614.314
Promet:		
željeznicom	1.191.509	1.800.064
morem	1.843.334	1.921.414
Ukupan promet	3.034.843	3.721.478

U prva tri mjeseca ove godine upoređeno sa prva tri mjeseca lanjske godine promet je bio ovakav:

Prispjelo:	1932 kv.	1931 kv.
željeznicom	1.345.346	1.964.998
morem	4.105.848	4.059.905
Ukupno	5.451.194	6.024.903
Izišlo:		
željeznicom	2.235.357	2.808.380
morem	1.274.048	1.509.232
Ukupno	3.509.405	4.317.612
Promet:		
željeznicom	3.580.703	4.773.378
morem	5.379.896	5.569.137
Ukupno	8.960.599	10.342.515

Kako vidimo u prva tri mjeseca ove godine upoređeno s lanjskom godinom promet je pao za 1.380.000 kvintala.

MINISTARSTVO PROSVJETE ZA AZILE U JULIJSKOJ KRAJINI

Trst, aprila 1932. — Na molbu školskog skrbnitva fašističko je ministarstvo prosvjete podijelilo oko trideset potpora po 300, 400, 500 ili 600 lira raznim azilima u Julijskoj Krajini, u kojima se odnarođuju naša djeca.

ZNAČENJE ŠEGRTSKIH ŠKOLA A ASIMILACIONOJ AKCIJI U JULIJSKOJ KRAJINI.

Trst, aprila 1932. Fašizam sve akcije, koje provodi u našim krajevima promatra s jednog jedinog stanovišta: koliko doprinese asimilaciji našeg naroda u Julijskoj Krajini. U posljednje vrijeme otvara se u našim varošicama sve više šegrtskih škola, koje moraju polaziti svi šegrti i mladi radnici do 18 godine. Neki dan se je u Trstu sastalo na sjednicu administrativno vijeće, koje upravlja svim tim školama u Julijskoj Krajini. Na toj je sjednici pretresano stanje i rezultati škola, a među ostalim se je raspravljalo i o nacionalnom i političkom njihovom značenju. Konstatovano je, da te škole, ako budu vodjene od sposobnih i politički svjesnih učitelja, mogu da postanu ne samo nositeljice prosvjete i naobrazbe potrebne budućim radnicima i obrtnicima, nego i nositeljice novog fašističkog duha u »drugorodne« slojeve na granici Italije. Treba se pobrinuti, da plodovi osamgodišnjeg pohađanja osnovne škole i opešavnice, koja je oblagatna, ne propadnu, pa se mora onu omladinu, koja se prema za obrt ili manuelan rad držati još četiri godine u fašističkoj školi. To je jedan problem od vitalnog značenja za Italiju, koji se ne smije zaboraviti. Na tom je sastanku administrativnog vijeća riješeno, da se otvore još nekoje šegrtske škole u zonama, gdje ih još nije bilo, a gdje su potrebne naročito s nacionalnog i političkog stanovišta.

ČIČINO DI NUZZO BRINE VELIKU BRIGU O ITALIJANIZIRANJU ISTRE

Pazin, aprila 1932. Medju pazinskim fašistima posljednjih godina nije sigurno niko bio glasnjiji ni aktivniji od gimnazijskog profesora Di Nuzza, rodom iz stare Italije, koji je u našim krajevima vodio agitaciju i asimilacionu akciju kroz balila organizaciju i dopolavoro baš u najčišćim jugoslovenskim zonama oko Pazina. Puljske novine su bile vječito pune novih njegovih predloga i zamisli, kako da se dodje do »cilja« što prije, a iznašale su i mnoge njegove potihvate. Pazišćina je bila odahnula kad je jednoga dana bio premješten u Anconu i mislilo se je da je Istra zavijek oslobodjena tog Čičiarela. Medjutim on i u Anconu ne spava mirno od briga za Pazišćinom. On je alarmirao ne samo Anconu, nego čitavu provinciju Marche. U vezi s nekim profesorom Bonom razaslao je svim školama, koje u toj provinciji postoje, jedan bombastični apel, kojim moli i zaklinje sve faktore, koji su kompetentni, da saberu što više talijanskih knjiga, koje bi se poslale dopolavorističkim organizacijama u istarskim »drugorodnim« zonama. U apelu, koji ima službeni karakter, jer je izdan preko jedne službene ustanove, rečeno je, da se te knjige sakupljene za zone, koje su politički oslobodjene, ali još ni izdaleka nisu nacionalizirane. Italija mora ovaj narod nacionalno apsorbariti, a tome doprinose škole i fašističke organizacije. Medjutim dok djeca imaju u školi fašistički odgoj, treba se brinuti i za one odrasle, koji bi inače ostali izvan dohvata fašističkih asimilacionih težnja. Brigu o tome vodi dopolavoro. Toj organizaciji treba mnogo talijanskih knjiga, koje će se dati u ruke »drugorodnoj« seljačkoj omladini i odraslima u istarskim selima. Treba da se sakupi što više knjiga patriotskog sadržaja, jer te knjige imaju naročito značenje. Te knjige zaokupljaju duše i upotpunjuju pobjedu talijanskog oružja kod Vittoria Veneta.

K UMORU NA CERKLJANSKEM

Trst, aprila. O zagonetnem umoru davčnega izterjevalca Kumarja pri Sentviški gori prinašajo tržaški listi tudi naslednje podrobnosti: Kumarja so že lani napadli, da bi ga oropali, toda odvzeli so mu takrat le 100 lir. Ko so ga prevčerašnjim ustrelili, so storilci njegovo truplo posuli s proprom, da bi tako onemogućili zasledovanje s pomočjo policijskih psov. Po tleh so vrh toga natresli kopico listkov s slovenskim napisom »Svoboda ali smrt« in sličnimi, da bi oblasti pripravili o političnem ozadju zločina.

»Il Popolo di Trieste« poroča da si je Kumar, čeprav je bil tujerodec, doma iz Št. Vida nad Vipavo, pridobil velike zasluge za fašizam na Goriškem. Bil je med ustanovitelji fašistične organizacije v Cerknem in se je splošno pričakovalo, da ga bodo v kratkem imeovali za poveljnika tamkajšnje fašistične čete.

Kumarjev spremljevalec Kranc še vedno noče dati nikakih izjav o napadalcih. V cerkljanski kotlini so med tem aretirali mnogo ljudi, vendar so večino že izpustili, ter jih pridržali v zaporu le sedem. Vodstvo preiskave je prevzel goriški kvestor Modesti in mu pomaga tudi fašistični pokrajinski tajnik konzul Avenanti.

GOLJUFJE NA RAČUN JETIKE

Trst, aprila 1932. V zadnjih tednih so v Trstu kakor tudi drugod razvili veliko propagando za pobijanje jetike. V mestu so celo organizirali velik srečolov. Sam italijanski dvor je zanj nakazal posebna darila.

Medtem pa so se u javnosti pojavili ljudi, ki so kot zastopniki neke »Nacionalne ustanove za protituberkulozno propagando« pobirali visoke prispevke, najemali znatna posojila in celo zbirali naročnike za list »La Rassegna«. Oblasti pa so sedaj ugotovile, da takšne nacionalne organizacije sploh ni in da je »Rassegna« že davno prenehala izhajati. Opozorile so javnost na goljufje, ki še niso pod ključem.

SEZANSKI FAŠISTIČKI DIREKTORIJ KONFERIRA O GLADI

Trst, aprila 1932. Pod predsjedanjem sekretara Graziola sastao se je na konferenciju sezanski fašistički direktorij. Raspravljalo se je o velikoj mizeriji, koja u onoj zoni vlada i poprima sve teže oblike.

KRIUMČARENJE

Financijska straža u službi na granici naišla je u blizini Hotedrčice na trikriumčara i to na Andreja Rožložnika, Ivana Skvarčiju i Mariju Korenc iz Hoterčice. Kod njih je nadjena izvjesna količina duhana, kave i šećera donesenog iz Jugoslavije. Uhapšeni su i tuženi sudu.

UMOR GOZDNEGA ČUVAJA PRED TRŽASKO POROTO

Pred tržaško poroto se je pretekli čertek zaključil velik proces zaradi umora gozdnega čuvara Filipa Grmeka iz Hruševice pri štanjelu na Krasu. Obtožena sta bila nekdanja lovska priganjača France Tavčar radi umora in Polde Pavlica zaradi sokrivde. Lani 5. januarja sta obtoženca, ki sta se vraćala domov in med potjo popila dobro mero vina, srećala s gozdu blizu Njive pri Hruševici starega Grmeka. Tavčarja, ki je vćasih nastavljavil pasti gozdni zverjadi, je Grmek precej napadel, češ da je tuda takrat u bliznji dolini lovil kraške zajce. Tavčar je spocetka oporekal in nazadnje so vsi trije ođišli u dolinu, kjer so res naišli past, ki jo je Grmek malo prej odkril. Prišlo je do prepira. Grmek je udaril Tavčarja, temu

pa je použito vino zagnalo kri v glavo, pobral ja kamen in zagnal proti starem ućavju. Prebil mu je ćrepinjo, tako da je kmalu nato izdihnil. Mladi Pavlica je že med prepriom zbežal, po zločinu mu je urno sledil še Tavčar. Toda že naslednje jutro so priveli oba in ju odvedli u Trst.

Na procesu se je Tavčar branil, češ da se u Hruševici ni pećal z ćuvjim lovom in da je bil usodnega večera pijan. Dvanajst prić pa ga je zelo obremenilo. Sodišće ga je na pritrđitev porote obsođilo na 14 let jeće, 3 leta nadzorstva, 1500 lir kazni in povrñitev vseh stroškov. Pavlica pa je bil oprošćen. Pri procesu so rabili slovenskega tolmaća.

SLOVENSKI DUHOVNİK ARETIRAN.

Ljubljanski »Slovenec« od 18. o. m. donosi ovu vijest iz Rijeke:

Na veliko noć zjutraj ob 7 so u Marezićah pri Kopru aretirali župnika Antona Požarja ml. Svojećasno smo poročalo, da je bio postavljen pod posebno policijsko nadzorstvo, ker ni ubogal fašist. nasvete, da bi vpećal pridigo u lašćem jeziku. Moral je imeti potem vsakikrat dovoljenje, će je hotel kam iz obćine. Proti tej omeđitvi svobodneza zibanja se je baće pregrešil, ko je u postu šel nekam drugam spovedavat. Strašni zločin je bio primerno kaznovan z aretacijo; župniku grozilo, da ga pošlejo u konfinaciju. — Ta slučaj je posebno zanimiv s psihološkega stališća. Imenovani gospod je preprost in pohleven duhovnik. Bilo je upati, da se bo alla don Abbondio mehanićno vđal ukazom gospoda Rodriga u njegovih bravov. Tako bi se ustvaril poceni precedenćen slučaj. Ker se to ni zgodilo, je na »upornika padel meć pravice«.

Kakor doznavamo, je bio župnik Požar u torek po velikoj noći zopet izpušćen na svobodo.

TURISTIČKI PROMET POSTOJNE

Postojna, aprila 1932. Divnu postojnsku jamu posjećuje sve manje i manje stranaca. Teško gospodarsko stanje, koje vlada u Italiji uvelike je tome krivo. U najnovijem broju talijanskog turističkog lista »Grotte d'Italia« iznešeni su brojevi o prometu stranaca u Postojni kroz prošlu godinu, a ti su brojevi upoređeni s onima u godini 1930. Posjet je kroz 1931 pao za 34.323 posjetnika. Godine 1930. došlo je u Postojnu 201.748 stranaca, a lanjske godine samo 167.425. Interesantno je, da opada baš broj talijanskih posjetilaca, dok broj inostranaca, na primjer Nijemaca, raste.

UMRO JE VINKO DUŠANEK.

Rijeka, aprila 1932. — Ovdje je umro farmacist Vinko Dušanek, rodom Ceh, poznati prijatelj našega naroda.

Sušaćki »Novi list« donosi pokojniku nekrolog, koji je napisao g. Viktor Car Emin. Donosimo ga u cjelosti:

Na Rijeci su ga svi poznavali. Više godina bio je namješten u Prodanovoj ljekarni i tako je dolazio u dodir s građanstvom svih slojeva. Znali su za ni i naši s istarske strane i mnogi oćoćani: Krćani i Cresani. Roditelji su mu bili Cesi, pa se i sam ponosio svojim ćeškim imenom. No njegovo je dobro srce bilo osobito priklonjeno nama, našoj zemlji, naroćito ovome našem moru.

More, i sve što je s njime povezano, bilo je oduvijek njegova ljubav, njegova strast. Kad nije bio u službi, mogli ste ga naići u luci, gdje posmatra brodove, bilježi njihova imena, snimlje »Kodakom« njihova jedrilja, krme i »pulene«. I sve to sprema, skuplja. I ne samo to, već i razne druge predmete. Kad naiđe na raspredmet, u bogzna kakovo spremište prometnut brod, on ga snimlje i ćuva. Tako i sve »šćkverove« diljem naše obale, pa i one davno propale, rasturene — i njih nam je saćuvala njegova ljubav.

Obišao je i naše otoke, zašao i duboko u Dalmaciju — i, gdje je naišao ma kakav vrijedan pomorski predmet, ne bi mirovao, dok ga ne bi fotografirao. Usput je snimao i glagoljske napise po crkvama i grobljima.

Pretraživao je i nekoliko arhiva naših starih brodovlasnika, pobilježio mnoge stvari, što su se odnosile na našu drevnu trgovaćku mornaricu, spremao odreske novina, u kojima je bilo govora o našim jedrenjacima i t. d. Gdje bi god ćuo kakav narodni pomorski izraz ili kakvu rećenicu, poslovicu, pjesmicu našu narodnu — sve bi pobilježio i spremao, da bude na ruku onima, koji bi jednom htjeli da pišu historiju naših jedrenjaka. Tako je on radio punih trideset godina... Upravno se spremao, da taj ogromni materijal uredi, razvrsta, kad li mu prije nekoliko vremena: stao da slabi oćinj vid, dok ga ne shrva smrt.

Na razumijevanje nailazio je tek kod dvojice trojice prijatelja. Drugi su na ono njegovo nastojanje gledali sa smiješkom više manje dobrohotnim. Nije on sam, kome se na sličan naćin naplaćivao trud. I na blagopokojnog kastavskog naćelnika, Kazimira Jelušića, gledalo se s takvim smiješkom, kad je ono uz druge naše stare stvari, novine, brošure i listine, pohranjivao i osmrtnice. A eno došlo je, da i one stare, pozućele istarske osmrtnice vaće danas kao dokumenti. Bez obzira na taj smiješak, mnoge su saćuvane Jelušićeve stvari već poslužile narodnoj stvari našoj. Tako će biti i s onima, što ih je sakupio pokojni Dušanek, ako se gdjeod nadje kakva dobra duša, pa se za njih pobrine, da ne propadnu, kao što su već netragom oćišle tolike naše stare stvari, listine i uspomene. Svakako naš Dušanek zaslućuje već danas, da mu za sav onaj ogromni trud izrazimo našu toplu i vjećnu harnost.

Slava mul V. C. E.

† DRAGO IVAN MEDVEDIĆ

Klana, aprila. U petak dne 15. o. m. umro je u Klani g. Drago Medvedić industrijalac drvom, u dobi od 36 godina, nakon duge i teške bolesti. Pokopan je u Klani u nedjelju 17 o. m., uz ogromno učešće naroda iz Liburnije, koja ga je cijela poznatala i cijenila. U poratnim je godinama pokojnik podupirao i aktivno sudjelovao u borbi za opstanak i pravice našeg naroda u Istri. Osobito se je istakao sa prvim općinskim izborima, koji su bili ujedno i posljednji, u općini Matulje. Pokojnik je bio nosioc narodne liste, pa je potpomognut osobitim elanom svijesnih birača potukao ujedinjenu listu renegatsko-komunističku, sastavljenu od svih mogućih elemenata. Neka mu je laka istarska gruda.

Gospodarski položaj Beneških Slovencev

Gospodarski položaj Beneških Slovencev postaja od dne do dne bolj kritičen. Splošna svetovna kriza in neurejene razmere so zadale tudi temu našem življu hud udarec.

Zavedali so se, da ga bodo tako nalažje strli v kulturnem in nacionalnem oziru. Beneška Slovenija je ena sama velika razvalina, brez modernih naprav, prometnih zvez in sploh vsega, kar bi bilo nužno, da bi si ljudstvo pomagalo iz bede.

Ves način produkcije se vrši po zastarelih gospodarskih sistemih, nikogar ni ki bi ljudstvu pokazal pot k novejšemu in racionalnejšemu sistemu za pridobivanje. Ogromna večina Beneških Slovencev so mali kmetje, ki so v sedanjih razmerah povsem pasivni. Pred vojno so izvažali sadje (seda ostaja doma) in sočivje; pomagali so si tudi s tem, da so hodili v svet za zaslužkom.

Mlekarne, ki bi dale lahko dohodek, obrtujejo po starem sistemu, ki upropašča ljudstvo in edino možnost gospodarskih podjetij v teh krajih. Mlekarne izdelujejo sir in maslo. Dnevni izdelki pa pripadajo vsak dan drugemu članu, ki pride na vrsto, ko ima večjo količino mleka. Vsakdo razprodaja mleko sam in po lastni ceni. Ta slab sistem zavaja mlekarne v velike dolgove; zadolžene so skoro že vse (nektere imajo čez 30.000 Lir dolga). Da je ljudstvo res pripušeno samemu sebi in zapušeno, dokazuje tudi dejstvo, da ima le malokatera občina svoj urad (poslopje) in svoje šolske poslopje. Poslovanje in pouk se vrši v nehigijenskih kmetijskih sobah.

Portret

Naš sotrudnik nam piše:

V zadnji številki naše »Istre« ste objavili notico »Delovanje fašističnega učitelja v Renčah«. U tej notici je govori o učitelju Malacrea, ki je meni prav dobro znan. Gotovo ho tudi ostale čitatelje »Istre« zanimalo kakšni so »stebri« fašizma v naših krajih. V Renče je prišel Malacrea iz Ville Vicentine v letu 1928. V naš kraj je bil premeščen kazensko radi nekkih svojih poneverb, ki jih je izvršil v družbi z drugimi fašističnimi »stebri«. V začetku se ni vedel tako oblastno kot sedaj; prihuljen je prišel v Renče, ponižen se je sladk domačemu prebivalstvu in se mu dobričal. Ko se je dobro usedel pa je pokazal svojo pravo barvo.

Kmalu za njim je prišla še njegova žena, tudi učiteljica, kateri se je morala umakniti naša, slovenska učiteljica. Kmalu so učenke čutile izpremembo učiteljice. Gospa Malacrea je dekleta pretepalala in jim nadevala najgrše priimke. »Scimmie (pčice), babe, sciocche (neumne)« so najmilejši izrazi iz njenega slovarja. — Učenke ki so bile vajene dobre in razumevanja učiteljice, so končno šle k možu gospe Malacrea, ki je obnem šolski voditelj in so mu vse potožile. Da je enak vzgojitelj, kot njegova žena, je dokazal s tem, da je to nabil vprico učenk z metlo, da ji tako pokaže svojo oblast in da jo na tako učinkovit način seznanji z vzgojnimi in pedagoškimi načeli.

Res dobri so ti vzgojitelji in »stebri«, taki, da je stavba fašizma vsekako »trdna«. Emigrant iz Renč.

Prošlo je prvo četvrtgodište ove godine.

Molimo sve dužnike, da nam doznače bar jedan dio dužne pretplate, jer ćemo im inače od 1. maja obustaviti list.

UPRAVA »ISTRE«.

Lučice, luk egipatski, krumpir

svake vrsti za sjeme i jelo (amerikanac, bijeli Snelok, španjski biser, novi talijanski) te ostalo voće i povrće nudija uz veoma povoljne cijene:

HINKO BLUM
ZAGREB — KAPTOL br. 28.
Telefon 85-67

Organizovana aktivnost

Djelovanje zagrebačke Jugoslovenske Matice

PREGLED RADA NA GLAVNOJ SKUPŠTINI.

Dne 17. aprila prošle nedjelje je u Zagrebu održana prva glavna skupština u drugom desetgodištu opstanka i rada Jugoslovenske Matice u Zagrebu. — Pretsjedao je narodni poslanik i ministar i s. dr. Živko Petričić. Prije prelaza na dnevni red pretsjednik je predložio da se u Beograd pošalje brzojavka Nj. Vel. Kralju.

Zatim pretsjednik ističe velike i iskrene prijatelje Jugoslovenske Matice gg. prof. Vjekoslava Spiničića, dra Dinka Trinajstića, Rikarda Katalinića-Jeretova i Viktora Caracemina. Oni će biti pismom obaviješteni, da ih je skupština srdačno pozdravila.

Pretsjednik pozdravlja pretstavnik banovinskog odbora Jugoslovenske Matice u Splitu dra Stojana Brajšu, te delegate podružnica:

Prof. Josipa Ribarića pretsjednika podružnice u Kastvu, delegate iz Slavonske Pošege Aleksandra Pintarića, delegate iz Petrinje prof. Anastasiju Pucića, zastupnika osječke podružnice po punomoći g. Antu Čeha, zastupnika varaždinske podružnice Ivana Nežića, te zastupnika podružnice Cakovca Ivana Zovića.

U svom uvodnom govoru, pretsjednik iznio je kakvo je stanje našeg naroda u Julijskoj Krajini jednako teško, kao i prije. Jugoslovenska Matica u Zagrebu morala je upraviti akciju najviše na pomaganje onih koji su morali ostaviti svoju rodnu grudu. Pružala im je, koliko je mogla, najpotrebija sredstva, davala im utjehu i nade, providila ih ispravama i preporukama za namještenje, tako da su ti ljudi osjetili, da ih primamo kao našu dragu braću, da osjećamo prema njima iskreno kao prema ljudima svoje krvi. Ta pomoć, koja se ukazuje, daje snage i otpora onima, koji ne mogu biti medju nama, ona ima svoj veliki nacionalni smisao.

Tajnik g. Fran Baf je između ostalog rekao:

Ovo je prva glavna skupština u drugom deceniju opstanka i rada Jugoslovenske Matice u Zagrebu.

Posljednja glavna skupština održala se je prije dvije godine, 28. decembra 1929. Na toj je skupštini prikazano stanje naše Istre, Trsta, Goričke i ostalih naših oteatih nam krajeva kao i rad Jugoslovenske Matice do uključivo 28. decembra 1929.

Fašizam ima jedan cilj: asimilaciju onoga što se može asimilirati i uništenje onoga, što se nikakvim zaobilaznim putem i blagim mjerama ne da asimilirati. U posljednje dvije godine pale su u tom pogledu u talijanskoj štampi, na raznim fašističkim konferencijama i u svečanim fašističkim govorima u tom smislu mnoge dosta precizne izjave. A nedavno je čak i vrhovni državni odvjetnik za čitavu Julijsku Krajinu (Istru, Trst, Gorička, i ostale naše krajeve) Procuratore del Re u Trstu Mandruzzatto u svom govoru prigodom otvorenja nove juričke godine, naglasio, da je jedini cilj fašizma, da uz granicu prama istoku stvori čisti talijanski element, koji će biti pouzdan i vjeran Italiji.

U Jugoslaviji je osnovana Jugoslovenska Matica, da u nju može stupiti svaki Hrvat, svaki Srbin, svaki Slovenac, da našu braću potpomazemo, da im podignemo vjeru i u bolju budućnost, da se stara o obezbijedenju nacionalnog opstanka i o zaštiti interesa svih naših saplemenika u inostranstvu, da pomogne svakome onome našem bratu, koji, prisiljen teškim i nesnosnim prilikama, dodje u ovu našu slobodnu domovinu.

Jugoslovenska Matica, to nacionalno, humanitarno i prosvjetno društvo, kao vanstranačka organizacija, vrši od svoga osnivanja zdužno tu svoju uzvišenu misiju, eto, već jedanaestu godinu.

A ona mora da i u buduću vrši tu svoju plemenitu i uzvišenu zadaću još s većom požrtvovnošću, s većim uspjehima.

Zelim sada, da Vas ukoliko izvjestim o našem radu u ove dvije posljednje godine. Ali prije negoli nastavim o tome dopustite mi, da se sjetimo naših članova, koji su ostavili ovu suznu dolinu, zatim nekih istaknutijih otadžbenika, koji su ostali do smrti na svojoj rodnoj grudi i s nje se prešelili u rajske visine.

Dr. Matko Laginja, bivši ban, nazvan ocem Istre, Dr. Ante Romac, Dr. Tomo Franković, Ivan Grk, Josip Pirc, Prof. Ivan Mandić.

Nije nužno, da Vam o njima govorim. Ta kome nisu poznate velike zasluge blagopokojnih Dra Matka Laginje i prof. Ivana Mandića, da će njihova imena vječno živjeti među Istranima. A blagopokojni Dr. Ante Romac i Dr. Tomo Franković, koliko su pak oni radili za istarsku raju, koja ih nikada neće zaboraviti. Ovi i oni drugi, svi su morali napustiti dom svoj, rodnu grudu svoju, jer im pod dušmaninom ljutim nije bilo opstanka.

Dne 22. novembra 1929 umro je u svojoj 85 godini života velik rodoljub, generalni tajnik trgovačke i obrtničke komore bivši profesor gosp. Milan Krešić, rodom iz Karlovca. Veliki taj pokojnik toliko je ljubio Istru, da je oporučno ostavio Jugoslovenskoj Matici deset cijelih dionica Prve Hrvatske Štedionice u Zagrebu.

Ove godine, dne 24. ožujka, preminula je u Zagrebu milostiva gospodja Jelka pl. Vranyczany Dobrinović ostaviv pismenu oporuku u kojoj je ostavila u korist Jugosl. Matice zapis, da Jugoslovenskoj Matici kao nasljednici Družbe sv. Cirila i Metoda za Istru ostavlja iznos od pet hiljada dinara.

Naša vrijedna Podružnica u Sl. Požegi izgubila je u prošloj godini svoga osnivača i dugogodišnjeg pretsjednika g. Dušana Kraljevića, a naša Podružnica u Kastvu svoga tajnika g. Josipa Turčinovića.

Jednako su nas rastuzili teški narodni gubici u Julijskoj Krajini. Tamo su umrli: Fran Flego, Luka Kirac, Sime Cervar, Dr. Eduard Slavik, Dr. Franjo Sedej, prof. Josip Roža.

Velikim ovim pokojnicima bila harna uspomena u narodu. Klanjamo se njihovim sjenama i kličemo im: »Slava im!«

Dolaze najviše radnici, dolaze i pripadnici ostalih zvanja, najviše bez ikakvih putnih isprava, jer ih ili ne mogu dobiti. Kada dodju k nama i pokucaju na vrata Jugoslovenske Matice u Zagrebu, svakoga se lijepo primi, tješi, bodri, pomogne koliko se može, za svakoga posreduje i kod vlasti i kod privatnika, kako bi našli zaštitu i zaradu. Naša je ustanova u svrhu moralne i materijalne potpore našim izbjeglicama u vezi burzom rada, koja ide ususret svima našim sunarodnjacima iz izgubljenih krajeva, koju su nacionalno, politički i moralno ispravni i pouzdani, tako da im i Jugoslovenska Matica i naši sunarodnjaci duguju veliku i trajnu zahvalnost.

Godine 1930 došlo je k Jugoslovenskoj Matici u Zagreb: iz Istre 242, iz Trsta 80, iz Gorice 12, iz Rijeke i Zadra 15, iz ostalih naših zemalja, najviše iz okolice Trsta i Goričke 103 emigranta, novih, u sve 402.

Za ove i ostale emigrante, koji su u Jugoslaviji od prije, izdalo se god. 1930 raznih preporuka za vlasti i privatnika, pismenih intervencija za uposlenje, uvjerenja za dozvole boravka i uposlenja, preporuka za besplatnu hranu kod »Prehrane«, koja nam je izlazila mnogo u susret i mnogo je sirotinje nahranila, ovjerilo se prevoda sa talijanskoga jezika na hrvatski 839 komada.

Godine 1931 došlo je novih emigranta iz: Istre 492, iz Trsta 94, iz Gorice 23, iz Rijeke i Zadra 33, iz ostalih krajeva (najviše okolice Trsta i Goričke) 200, usve 842, koji su se obratili Jugoslovenskoj Matici u Zagrebu za moralnu i materijalnu potporu. Emigranta iz prijašnjih godina prijavilo se i obratilo također velik broj, ali se o njihovu broju nije vodila statistika, što se uvelo, radi velike važnosti, ove godine.

Ako se prisposodi broj novih izbjeglica u godini 1930 s brojem novih izbjeglica u godini 1931, koji su došli u Zagreb i u svojim se potrebama obratili pri svome dolasku na Jugoslovensku Maticu za moralnu i materijalnu potporu, vidi se, da broj raste.

Kroz godinu 1931 izdala je 1293 uvjerenja i preporuka za državljanstvo, za dozvole boravka i uposlenja, domovnica, svjedodžbi za razne potrebe i namještenja, napisala je i predložila kr. banskoj upravi 184 molbi za dozvolu uposlenja, napisala emigrantima mnogobrojne molbe za razne svrhe, 282 preporuke na Javnu burzu rada za pogodovnu vožnju u pokrajinu u cilju rada i novčanih pripomoći, na gradsko načelstvo, gradska i druga razna poduzeća, na razne humanitarno-socijalne ustanove. Uz mnogobrojne lične intervencije pojedinih članova banovinskog odbora Jugosl. Matice izdala je u svrhu uposlenja 148 pismenih preporuka. Prevelo se u uredu Jugoslovenske Matice na stotine i stotine raznih dokumenata sa talijanskoga i nekoliko sa njemačkoga jezika na hrvatski jezik kao priloge molbama za postignuće jugoslovenskoga državljanstva i za stupanja u razne službe. Podijelila je 750 novčanih potpora, platila je 2405 ručaka siromašnim izbjeglicama.

Od Nove godine do 15. aprila o. g. došlo je Jug. Matici novih emigranta: iz Istre 71; iz Trsta 17; iz Gorice 3; iz Rijeke i Zadra 3; iz okolice Trsta i Gorice 9; usve 103.

Ali je kroz to doba došlo za prvi put k Jugosl. Matici iz spomenutih krajeva njih 213, koji su u Jugoslaviji od prije, da traže moralne ili materijalne pomoći.

Od Nove godine do 15. IV. o. g. izdali smo, odnosno napravili molbi, uvjerenja, preporuke za rad i zaradu, potporu, pol želj. kartu za putovanje u pokrajinu ništa manje nego 762 akta. Nisu tu uzete u obzir molbe, koje su potpisale samo stranke, bez potpisa ili preporuke Jugoslovenske Matice. Naš je ured uvijek pun ljudi.

Jugoslovenska je Matica širila i prosvjetu, osobito besplatnim djeleljenjem knjiga medju naše Istrane, koji su knjige tražili. Nabavila je lijep broj knjiga iz svojih sredstava, a lijep je broj knjiga dobila od rodoljubnoga gradjanstva i nekih knjižara grada Zagreba.

U svrhu propagande, u glavnom, a k tome da dodje i do čednih novčanih sredstava za naše sunarodnjake i oteatih krajeva

Jugoslovenska je Matica izdala ukusne stole tjedne i male džepne kalendare za god. 1929., 1930., 1931. i 1932.

Uslied sve veće krize, koja kao mora pritišće čitav svijet, morala se je Jugosl. Matica boriti, osobito prošle 1931. godine s velikim poteškoćama. Sa svim tim vršila je najvećom revnošću svoju misiju.

Za svoju 10-godišnjicu opstanka i rada Jugoslovenska je Matica u Zagrebu razaslala 2040 apela sa sibirnim Jubilarim arcima na važnije škole, ustanove, poduzeća, vidjenije rodoljube itd. sa zamolbom, da je podupru moralno i materijalno u njezinu radu. I mnogi se oduzvaše njezinolj molbi, ali nažalost mnogi se i mnogi oglušše njezinu vapaju.

Proslavu smo obavili svečanom vrlo uspjelom akademijom dne 22. novembra 1931. u Narodnom kazalištu u Zagrebu.

Na posljednjoj glavnoj skupštini bilo je odlučeno, da se postojeće podružnice podstrekne na što in tenzivniji rad, usnule uskrisi, a novih što više ustanovi. Nažalost svi koraci za osnivanje novih Podružnica urodili su samo jedinom novom Podružnicom, koja je osnovana u Petrinji dne 10. marta 1930. Naše Podružnice u Osijeku i Sl. Požegi koje su bile pred likvidacijom rade sada upravo zamjernim uspjehima, a i ostale su Podružnice pokazale svojim radom, kako ljube i kako treba raditi za spas Istre. Razvidno je to iz podataka o njihovoj materijalnoj pomoći Banovinskom odboru Jugoslovenske Matice u Zagrebu za žrtve fašističkog terora.

Moramo da ovdje izrazimo zahvalnost našim vrijednim Podružnicama, koje rade takvim elanom i takvom požrtvovnošću na prikupljanju sredstava za pomaganje žrtava fašističkog terora i time pokazuju, koliko im na srcu leži naša draga Istra, koje ne propuštaju nikakvu zgodu za Jugoslovensku Maticu, a po njoj za Istru i braću Istrane zainteresuju najšire slojeve naroda u svojim mjestima. Naše potpuno priznanje.

Kako nam dolaze iz onih krajeva čitave porodice, ponajviše zemljoradnika, kojima je spas ne u gradovima, nego u zemlji, povela se je akcija o kolonizaciji naših seljaka, u kojoj akciji učestvuje i Jugoslovenska Matica.

Dana 13. XI. 1931 održao se je u Burzi sastanak istarskih inteligenta radi dogovora o hitnoj i uspješnoj pomoći istarskim emigrantima. Na tom sastanku obvezali su se mnogi, da će doprinášati mjesečno neki doprinos za tu svrhu. Raspravljalo se je i o pitanju koloniziranja pa da se uzmogne što prije pristupiti kolonizaciji naših ljudi, području savske banovine, pristupilo se pitanju jamstva za tu kolonizaciju. Kr. banka je uprava obećala je naime poduprijeti tu akciju, davati Istranima novčane pripomoći i potrebite kredite, ali uz izvjesnu garanciju. I za tu garanciju nekoliko požrtvovnih Istrana upisalo je (obvezalo se za slučaj potrebe) za 77.000 dinara jamstva.

Na poziv blagopokojnog prof. Ivana Mandića, upravitelja Djačkog interneta, sastala se je u Burzi većina tih jamaca. 31. I. 1932. da se organizuje Akcioni odbor za kolonizaciju, i da se posavjetuje, kako bi se što hitnije postiglo što bolje uspiehe.

Kao pročelnik Akcionog odbora bio je izabran blagopokojni gosp. profesor Ivan Mandić, a kao članovi gg. Vlado Sironić, Željko Pavlinić, Pavao Marušić, ing. dr. Pio Pavlinić, i tajnik Jugoslovenske Matice (za sada Fr. Baf) i pretsjednik društva »Istra« (za sada Dr. Ivo Ražem).

Na osnovu usvojenog zaključka kooptirani su još u taj akcioni odbor iz Ljubljane gg. Gorkić Franjo, činovnik banske uprave i Lado Božić, pretsjednik društva »Tabor« te ekonom Josip Strekelj.

Porodice koloniziranih emigranta na osnovu spomenute garancije dobiju od kr. banske uprave 20.000 Dinara kredita, koji imaju povratiti u 10 godina u godišnjim obrocima po 2.000 Din uz 4 posto kamata unatrag. K tome dobivaju potpore 6-7 hiljada dinara za gradnju stana i nabave stoke. Kako se iz toga vidi, uvjeti su vrlo povoljni. Na račun upisanoga jamstva kolonizirano je u okolici Virovitica 6 porodica (Mikac Ivan, Skropeta Vladimir, Pribetić Petar, Milotić Martin, Bašanež Josip i Peroša Ivan.) Uz jedno posebno jamstvo kolonizirani su nadalje Simončić Milan i Milanović Martin. Tako je, eto opskrbljeno zemljom 8 vrijednih istarskih porodica. Na račun prijespomenutog upisanog jamstva moći će se kolonizirati jošte kojih 5-6 porodica.

Ali ovaj način kolonizacije skopčan je s poteškoćama. Gdje da se nadje dalje jamce uz današnje teške privredne prilike?

Lakše će biti s kolonizacijom naših ljudi u Južnoj Srbiji. Akcioni odbor i u tom pravcu radi intenzivno. U ime akcionog odbora otputovali su u Južnu Srbiju delegati da se za stvar, kako treba, zauzmu na mjerodavnim mjestima, pa da obidju južne krajeve.

U uredu Jugoslovenske Matice prijavilo se je dosada mnogo porodica za kolonizaciju. Od prijavljenih se traži, da su čestiti i vrijedni zemljoradnici, gledaće se na nacionalnu, političku i moralnu ispravnost i

pouzdanost. Smrću pok. prof. Ivana Mandića ostalo je upražnjeno mjesto pročelnika u sekretarijatu. Na jednom sastanku akcionog odbora povjerena je ta čast i dužnost g. ing. dru Pavliniću.

Akcionij odbor za kolonizaciju sastaje se češće, prema potrebi, i nastoji da ovoj svojoj važnoj ali teškoj zadaći udovolji, po mogućnosti, u punoj mjeri.

Jugoslavenska Matica podupire akciju kolonizacije naših ljudi, a podupirat će je i u buduću.

Iz mog dosadašnjeg izvještaja razabrat ćete, da se u Zagrebu i te kako vodi računa o našoj braći ovdje i onkraj granice.

Mnogo se je učinilo, a učinilo bi se još i više, kada bi svi, koji mogu, bili članovi Jugoslavenske Matice.

Banovinski je odbor Jugoslavenske Matice u Zagrebu od velike važnosti. On se trsi iz svih sila, da dostojno vrši uzvišenu svoju misiju. Trudio se je, nastojao je, što je više mogao. Ako uspjeh nije možda onakav, kakav očekuje sl. glavna skupština, nije krivnja na njemu, nego na teškim prilikama, kojima mora da se bori: Nema onoga što je najvažnije, nema dostatno novčanih sredstava.

Izvjestaj tajnika primljen je s velikim odobravanjem. Predsjednik dr. Petričić zahvalnim riječima spominje požrtvovan rad tajnika.

Po tom je blagajnik g. Josip Sirotić iznio izvještaj o zaključnim računima za godine 1929, 1930 i 1931. Sveuč. profesor Pilar pročitao je izvještaj nadzornog odbora. Skupština je primila sve izvještaje s odobravanjem i podijelila upravnom odboru apsolutorij.

Zanimljivi su bili izvještaji delegata podružnica. Vrlo je lijepo govorio g. Aleksandar Pintarić iz Požege o potrebi, da se osniva što više podružnica. Apelirao je na rodoljubnu štampu, da što više popularizira ciljeve Jugoslavenske Matice. Istakao je dalje potrebu, da se priredbe Jugoslavenske Matice opreste od poreza. Prof. Pucić iz Petrinje izvjestio je o radu tamošnje podružnice i naglasio kako bi trebalo osnivati povjereništva tamo gdje nema podružnica. Duboko se dojmio govor direktora nastavke učiteljske škole prof. Ribarića, predsjednika nastavke podružnice. On je živo prikazao, kako se ta pogranična podružnica nalazi u velikim teškoćama, jer nema sredstava, a onamo dolaze ljudi gladni, goli i bos. Jedna žena je došla sa petero svoje djece, od koje je nastarije bilo od devet godina. Čovjeku se srce kida, kad vidi u kakvom stanju dolaze ljudi.

Kastav, koji nema nego 500 duša, ima podružnicu Jugoslavenske Matice dok je Sušak sa 15.000 stanovnika nema. To je čudna pojava. Sveta je dužnost i Sušaka, da osnuje podružnicu Jugoslavenske Matice. Govornik prikazuje, kako u našem narodu ovih krajeva još uvijek nema pravog razumijevanja za velike ciljeve Jugoslavenske Matice.

Ma kakve bile naše unutarnje prilike, sveta je dužnost cijelog našeg naroda i svih naših faktora, da vazda drže pred očima ciljeve Jugoslavenske Matice. Ovi ciljevi bi morali spajati sve naše duše. Potrebe Jugoslavenske Matice su ogromne, a brojke koje smo čas prije čuli, su minimalne. Banovinski odbor Jugoslavenske Matice u Zagrebu morao bi da se stavi u kontakt s ostalim banovinskim odborima pa da se nekom jakim akcijom dodje do toga da se već jednom prestane s pasivnom rezistencijom prema našoj sirotinji, prema krvi naše krvi. Takva pasivna rezistencija je narodni grijeh koji se ne da ničim opravdati. (Veliko odobravanje).

Ustaje predsjednik dr. Petričić i veli: I mi smo ovdje osjetili tu pasivnu rezistenciju. Bili smo osamljeni, ma da vršimo jednu od najljepših i najsvetijih patriotskih dužnosti. U Dalmaciji, Sloveniji i drugdje Jugoslavenska Matica ima na stotine podružnica, tamo su hiljade i hiljade našeg svijeta zadojene svetim idealizmom, a mi smo u Zagrebu doživjeli čak i zapostavljanja i ponizivanja. Na sreću, u zadnje se vrijeme prilike poboljšavaju, te se i ovdje sve više nailazi na shvaćanje i razumijevanje ciljeva Jugoslavenske Matice.

Zatim se prešlo na izbor novog upravnog odbora, pa su izabrana ova gospoda:

Bračić dr. Fran, odvjetnik, Baf Fran, škol. nadzornik u p., Gašparac Djuro, veliki župan u m., Krznarić Ivo, blagajnik Jugosl. Nov. Udruženja, Magdić Marija, ravnateljica građanske škole, Mandekić dr. Vinko, prof., Marčac Ivo, bankski sekretar, Marčelja Ivo, prof. arhitekt, Mičić Dragutin, pukovnik u p., Pavelić dr. Ante, predsjednik Senata, Petričić dr. Živko, nar. poslanik, odvjetnik, Rac Koloman, prof. u p., Rubelli pl. Vjera, Sirotić Josip, učitelj, Stulhofer dr. Aleksandar, odvjetnik. — Revizori: Pilar Martin, arhitekt, Politeo dr. Ivo, odvjetnik, Ražem dr. Ivo.

Izbor je prihvaćen jednoglasno.

Konačno predsjednik zaključuje skupštinu, s nadom, da će takav rad, kakav vodi Jugoslavenska Matica, jednom ipak doći do uspješnijeg izražaja i uvažanja.

DESETLETNICA LJUBLJANSKE

»SOČA«

Društvo »Soča« v Ljubljani je sklenilo, da proslavi letos desetletnico svojega obstoja in delovanja s tem, da razvije svojo društveno zastavo na nedeljo 12. junija t. l. v Ljubljani. Društvena zastava bo umetniško delo po načrtu prof. Saše Santla. Na to proslavo bodo povabljena v Ljubljano vsa emigrantska društva. Zaprošilo se je za čet-

tinsko vožnjo na železnici. Z ozirom na to prosí društvo »Soča« v Ljubljani, da bi vsa emigrantska društva upoštevala to prireditev omenjega dne in opustila za ta dan svoje morebitne prireditve. Podrobnejši program se bo objavil pozneje. Za sedaj samo toliko na znanje.

Naša svijest

Ne mislim ovdje govoriti o nacionalnoj svijesti emigranata iz Julijske Krajine, za koju vjerujem da je visoka, već o našoj organizacionoj svijesti. U prvom bi redu svaki emigrant morao biti član jednog ostsjeka naše organizacije i vršiti svoje dužnosti savjesno! Danas, kada naša organizacija imade svoje ogranke (društva) u svim većim mjestima Jugoslavije, to nije teško! Ako je ikada vrijedila parola: »U organizaciji je moć«, to bezuvjetno danas vrijedi. U današnje doba neorganizovane jedinice ne znače ništa. Svijest se naša ocrta uglavnom u vršenju dužnosti. Naši, koji po strani stoje neorganizovani, polako se gube, gube svoje značenje! U prvom redu to važi za našu inteligenciju.

Svaki emigrant, svaka kuća morala bi biti pretplaćena na »Istru«. Ako nas danas imade 50 hiljada i više u Jugoslaviji, trebalo bi da na »Istru« bude pretplaćeno barem 10 hiljada. Osim toga svatko bi trebao nastojati da nađe i novih pretplatnika.

Svaki od nas morao bi biti svijestan svoje odgovornosti pred budućnošću. Oni koji našu organizaciju gledaju ma i s najmanje nepovjerenja, na krivom su putu. Ja sam n. pr. čuo: »Šta će vam organizacija, zar vi mislite da ostali svijesni Jugoslaveni ne misle i ne osjećaju za »Istru«. Mi to vjerujemo, jer na koncu sami ne bi bili ništa! Nemamo apsolutno ni najmanjeg povoda da u to sumnjamo! Ali nitko ne može da kult Istre diže tako visoko kao mi. Iz jednostavnog razloga. Mi smo se tamo rodili i odgojili. Proživjeli tamo svoje djetinje i mladenačke dane, a mnogi i veći dio svoga života. Tamo su nam najmiliji i najdraži. Mi je najbolje poznajemo i moramo za Nju najjače osjećati!

U organizaciji braće Istrani i Istranke je naša moć! Budimo svijesni da smo iz kraja, gdje se je rodio Dobrila, Laginja, Gregorić i mnogi drugi. To još ne znači da u ambijentu, u kojem živimo moramo biti strani. Nipošto ne! U svim naprednim i nacionalnim društvima u Jugoslaviji morali bi uzimati vidnog i aktivnog učesća! I ni u čemu ne zaostajati za ostalim svijesnim jugoslavenskim građanima! Iako nam nije bio i nije najlakši posao uživljavati se i uživiti u ovu sredinu, prosto zato što smo iz Istre ili Gorice, jer je malo tko volio i voli svoj zavičaj kao mi iz Julijske Krajine! Kad smo ga silom napuštali van svake je dvojbe da smo svi osjećali Brankove riječi:

»Stani sunce stani,
Bela danka sobom ne odvodi,
Da pogledom sva mestanca redom
U svom kraju, milom zavičaju!«

Naša srca ni danas i nikada neće prestati osjećati za Nju! U nama mora živjeti vedri optimizam, da će Istri i Gorici osvanuti ipak ljepši i bolji dan! Mi u to moramo vjerovati, jer teško onomu, koga ta vjera i nada napusti. Biti će izgubljen za nas, za našu Istru! Momentano stanje, nije stvar vječnosti.

STAREŠINSKA DRUŽINA KLUBA JUGOSLAVENSKIH PRIMORSKIH AKADEMIKOV U LJUBLJANI

ima do predkisa vsak petek ob 20. uri prijateljske sastanke pri Ražmu (Zabjak — Ljubljana). Vabljeni vsi tovariši posebno pa oni, ki bivajo izven Ljubljane in jih pot zanese v našo sredo. — Odbor.

ORGANIZACIJA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANTOV — LAŠKO. II. REDNI OBČNI ZBOR.

V nedeljo, dne 10. aprila 1932. ob 9. uri se je vršil v Laškem, v hotelu Savinja II. redni občni zbor krajevne organizacije jugoslavenskih emigrantov, ki obsega poleg laškega mesta še občine: Marija Gradec, Sveti Krištof, Sent Lenart in Jurklošter.

Rojak Benko Vekoslav je otvoril občni zbor ter ob polni udeležbi članov pohvalil organizatorični čut, ki se uspešno razvija med emigranti.

V odstotnosti tajnika Mayerja Ernesta, je podal tajnikovo poročilo rojak Bratuž Marij. Po prečitnem zapisniku zadnjega općnega zbora, se je z glnjivimi besedami spomnil umrlih primorskih rojakinj: Fabjaničeve, Bratuž Jolande in Trop Petrine. Počestil je tudi spomin 25 letnice S. Gregoričeve smrti. — Predočil je živlensko delo pokojnega dr. Slavika in njegovo ljubezen do svojega roda.

Vtisnil je v srca navzočih ime, Franciška Borglje Sedeja, posekanega hrasta goriških gora, in priklical v spomin ime škofa Dobrile, očeta mučeničke Istre.

Dayčni upravitelj Strekelj Alojzij je podal blagajničko poročilo, kateremu je bil izrečen absolutorij.

Volitve so se vršile z vzlikom in so bili soglasno izvoljeni na predlog dosedanjega predsednika rojaka Benka sledeći: Predsednik: Bratuž Marij; Tajnik: Bobek Marija; Blagajnik: Peršič Zinka; Nadzorstvo: Mayer Ernest.

Rojak Bratuž se je zahvalil v svojjen kakor tudi v odborovem imenu za izkazano mu zaupanje in obljubil, da bo posvetil vse svoje sile v korist emigrantov in emigrantskega vprašanja.

Predlaga zboru, da se pozdravijo potom »Istre« vse emigrantske organizacije in vsi rojaki. Tople pozdrave pošila dr. I. M. Čoku in neumornim voditeljem dr. Vilfanu, dr. Besednjaku in dr. Bitežniku.

Navzoči sprejmejo predlog soglasni in se pridružujejo pozdravom.

Določil se letna članarina. Rojak Benko je podal navzočnim nekaj važnih gospodarskih smernic. Rojak Magdič apelira na odbor, da se zavzame za organizacijo in vzgojo emigrantske mladine v okolišu. K debati so se oglašili poleg Devetaka in Slavca še nekateri.

Član »Tabora« iz Ljubljane je pozdravil općni zbor. Tudi hotelir Trop je izrekel svojo naklonenost in ljubezen do primorske emigracije.

Ob 11. uri je zaključil predsednik uspešelj občni zbor.

Četudi so v Laškem in bližnji okolici naši rojaki bolj maloštevilni, smo prepričani, da bodo s svojo žilavostjo in ljubeznijo do rodne grude dosegali lepe uspehe, za kar nam jamčijo nekatera imena, ki so znana že iz kulturnega udejstvovanja na rodnih tleh. Oživljeni organizaciji želimo mnogo uspehov in ji kličemo: krepko naprej v skupni fronti za skupne cilje.

JUGOSLOVENSKA MATICA V MARIBORU

V ponedeljak 18. t. m. zvečer je zborovala mariborska podružnica Jugoslavenske matice v Narodnem domu. Po izčrpnih poročilih predsednika prof. Kende in tajnika Brandtnerja je bil pri volitvah za majhnimi izpremembami izvoljen dosedanji odbor katerega naloga bo, da združi vse narodne sile v enotno fronto in tako v bodoče s smotrenim delom doseže uspehe, ki se doslej zaradi razcepljenosti niso mogli pokazati v izdatni meri. Iz podružničnega delovanja pa izžareva neomajana ljubezen in zvestoba do vseh ki so naši po krvi.

PREDAVANJA V »SOCI«

V društvu »Soča« je predaval v soboto 9. t. m. ob pol 21. v salonu pri »Levu« odlični predavatelj gosp. dr. Fr. Mls o praktični higijeni.

V soboto 23. t. m. zaključil »Soča« v salonu pri »Levu« letošnje vrsto pred-

Naša kulturna kronika

ANTE DUKIĆ: PAGES FROM THE DIARY OF A JACKASS.

Nakladom izdavačke tvrtke Progress Press u New Yorku izašao je pod gornjim naslovom roman Ante Dukića »Iz dnevnika jednog magarca« u engleskom prevodu Vincenta Georgesa.

Dukićev je »Magarac«, kako je poznato, izašao već ranije u slovačkom prevodu, a preveden je u rukopisu također na poljski i talijanski.

Istinski se radujemo, što jedno naše djelo dolazi sve više na glas u stranom svijetu, i to ovaj put kod jednog tako velikog kulturnog naroda kao što je engleski.

Na tom uspihu čestitamo g. Dukiću najiskrenije.

PESMI DORE GUNDOVE

Naša rojakinja in znana slovenska pesnica gđc. Dora Grudnova, ki je doslej sodelovala v raznih revijah, namerava izdati svojo pesniško zbirko. Prijatelje poezije opozarjamo, da je knjiga dana v subskripcijo in se že sedaj sprejemajo priglasila, ki jih naslovite na »Belo-modro knjižnico« v Ljubljani, Dunajska cesta 1. II.

PESMI O KRALJEVIČU MARKU V PREVODU REHARA RADIVOJA

Izšla je 240 strani obsegajoča, čedno opremljena zbirka »Pesmi o kraljeviču Marku« (založba tiskarne »Merkur« v Ljubljani), Prevevalec Radivoj Rehar je iz bogate zakladnice srbske junaške poezije izbral najlepše pesmi o kraljeviču Marku, tem idealu v vekovih preizkušnega srbskega heroizma in jim dal pesniško prežeto slovensko podobo. Poleg dr. Gradnikove knjige prevodov iz zbirke narodne poezije je to po prevratu že druga zbirka, ki daje slovenskemu občinstvu epiko, zraslo med vojščaki, kmeti in pastirji in vendar dovršeno do umetniške visine, ki se ji je nekoč poklonil sam Goethe. Rehar je izbral 21 pesmi, ki opevajo največja dejanja legendarnega junaka in utegnejo njegovo podobo popularizirati med našim ljudstvom. Knjiga se dobiva tudi pri »Tiskovni zadrugi« v Ljubljani.

NOVA OPERA NAŠEGA ROJAKA.

V sobotu 16. t. m. je bila v Mariboru krstna predstava opere »Casanova«, ki jo je na libreto našega rojaka književnika Alberta Siroka uglasil komponist Miroslav Sancin iz Trsta.

FRANJO SOLLAR
trgovina željeznom robom
ZAGREB, Ilica 16

vanj. Govoril bo odlični strokovnjak na gospodarskem in finančnem poprišču univ. prof. dr. dr. Aleksander Bilimović: »O vplivu svetovne krize na narodno gospodarski in finančni položaj Jugoslavije«.

Po predavanju bo petje, deklamacije, recitacije, slednjič nastopi prvič v Ljubljani govorni zbor naše mladine z Grudnovo »Minerjka«.

PREDAVANJE LADA BOŽIČA

Klub jugoslovenskih primorskih akademikov v Ljubljani je priredil 13. aprila v prostorih Preporoda redni članski sestanek s predavanjem tov. L. Božiča o temi: »Omladinski emigrantski pokret«.

OBČNI ZBOR »TABORA« V LJUBLJANI.

Delavsko prosvetno in podporno društvo »Tabor« bo imelo I. redni občni zbor v nedeljo 24. t. m. ob 9. dopoldne v dvorani OUZD na Miklošičevi cesti.

DOBROTVORI JUGOSL. MATICE I BRATICE IZ ISTRE PRIGODOM DESET GODIŠNICE

(Nastavak)

BIJELOVAR

Državna narodna muška škola sabrala din 40.—

BRASLOVČE

Podružnica Jugoslavenske Matice sabrala 70.— din. Darovali su: Josip i Marija Rakovšček 20.— din. Po 10 din darovali su: Arko Leopold, Zajc Olga, Marsić Mar. Lušin Loize, Josip Pauer.

BIJELOVAR, DRŽ. REALNA GIMN.

Filičić Bogomir, prof. sabrao je din 153. Darovali su po 25 din: Starc Tomo, prof.: po 10 din: Bakić Jovan, prof.: po 10 din: Filičić Bogomir, prof., Ban Nikola, prof.: po 6 din: Medur Aleksandar, prof., Gerečir Mora prof. po 5 din: Mirković Vera, suplent, Vrana Josip suplent, Kašman Ante suplent, Rukavina Blaž prof., Pavić Hortenzije uč. vještina. Rus Vilko suplent, Boris Kitran suplent, Lalić Milivoj sekretar: po 4 din: Šaj Rudolf prof., Petranović Dušan prof., Aleksić Blaž suplent: po 2 din: Mudrinić Milutin prof., Dr. Tkalčić Marijan prof., Tomić Ladislav prof., Černy Emil, učitelj pjevanja.

ŠULIGOJEV MLADINSKI PEVSKI ZBOR.

Pred dobrim letom je ustanovil naš rojak učitelj Avgust Šuligoj v Trbovljah mladinski zbor. V enem letu je naš rojak napravil svoj zbor na tako višino, da se mu vse divi. Vse svoje sile, vso svoje mlado energiju in čutečo dušu, je vlij v ta zbor. Danes ima za seboj 17 nastopov, kar je za vsak zbor, v posebni meri pa še za mladinski vsekakor častno število.

Po uspeših koncertih, ki jih je zbor priredil 21. marca v Beogradu, kjer se mu izrekli svoje priznanje najviše osebnosti in naši najboljši glasbeni strokovnjaci, je priredil v nedeljo 17. t. m. zadnji koncert v tej sezoni v Ljubljani.

Koncert je bil pravi triumf za mlade pevce in njihovega pevovodja, kateremu je desna roka naš rojak učitelj Milan Pertot iz Barkovlj pri Trstu. Unionska dvorana je bila natrpana občinstva. U odmoru se je rojakoma Šuligoju i Pertotu pristopil zastopnik »Kluba primorskih akademikov«, ki je aglnima učiteljima čestital v imenu njihovih rojakov.

Časopisna kritika govori v superlativih. »Pondeljski Slovenec« prinaša pod naslovom »Drugi nastop trboveljskih slavčkov« podnaslov »Presenetljiv uspeh primorskega rojaka« in pravi med drugim: »G. Šuligoj je položil v ta zbor toliko truda in požrtvovalnosti, kakor je pri nas še najbrž ni noben pevovodja.«

»Slovenski narod« objavlja kritiko skladatelja Adamiča, ki je zapisal: »Šuligoj je dosegel včeraj v resnici tako ogromen uspeh, kakor se zamore malokateri koncertni prireditelj letos do sedaj pohvaliti z njim.« In dalje »Danes ta zbor ne potrebuje nobene širokoustne reklame več; že samo njegovo ime bo v bodoče napolnilo vsako dvorano.«

»Jutro« piše v članku »Veličanstven uspeh koncerta trboveljskih otrok« o Šuligoju sledeće: »Njegov trud in njegova volja sta brez primere, njegova ljubezen do otrok, iz teme rojenih — nedosegljiva. Njegovo veliko delo ne bo nikoli plačano. Narod mu bo ostal dolžnik. Le ti otroci, ti njegovi otroci, sto deset rastoćih src, le ti mu bodo mogli plaćati ljubezen za ljubezen.«

Ob krasnih uspehah, ki jih dosežata rojaka Šuligoj in Pertot jima tudi mi izrekamo naše iskrene častitke. Veselimo se z njima, ker sta s svojim delom doprinesla nov dokaz kulturne sile tistega nesrećnega rodu, katerega sinja sta.

Jedan stari istarski koledar

»Istran« narodni i poučni koledar za godinu 1870.

Ja možda imam takovu sreću. Kadgod primam »stare knjige i hartije« dospije mi u ruke po koja knjižica, davno zaboravljena, a koja je ipak nekada bila voljena, dragi prijatelj i učitelj. Takav je slučaj i s tim »narodnim i poučnim koledarom«, koji mi je pao u ruke, a da sam mu se i najmanje nadao.

Draga je to mala knjižica. Broji 48 stranica oktave, a ipak je nekada, u ono vrijeme, dok su naši slavni istarski borci ustali, da obrane svoju rođenu grudu i jezik materinji, bila po svojoj sadržini velika, veća no što su najdeblje knjižurine. Ta je knjižica tako topla, svaka njena stranica odiše za istarski puk, ona je iskrena, ona liječi stare rane i ulijeva nove nade.

Tempora mutantur, veli stara latinska poslovica, et nos in illis — vremena se mijenjaju i mi u njima, ali zašto baš da Istra bude u tom vječna iznimka?

Kako strašno djeluje na nas vizija pjesnika i njegove sumorne riječi: »Moja zemlja umire, mrtvac na njoj leži... već zadnji dihi čut...« Ne, ne, sve je to samo san, varka — naša zemlja mora živjeti, mora zato, jer je naša, jer je naš život vezan uz nju, jer bez nje nema nas.

I sve te misli, tmurne i svijetle, okupljaju čovjeka, kada lista ovu malu poštiju knjižicu. Ne samo da je taj koledar nacionalan, on je duboko socijalan i kako nas se humano doljilju riječi upućene »štiocu«: »Koledar kao liečnik treba da uzme liecos oštar nož i razpaljeno železo u ruku, jer na težaku Istranu vidi teške, zanemarene rane. Kmeta, težaka, poljedielca treba da najprije ozdravimo, jer kmet je temelj našeg blagostanja, od njega svi živimo, bez njega sve bi propalo«. Dakle, koledarova je dužnost da najprije izliječi rane u seljaku, a koje su to vidjet ćemo kasnije, tek tada, kada narod ozdravi, kada se u nj ulije potrebita snaga i samosvijest, tada se može pristupiti glavnom dieu — političkoj slobodi i neovisnosti.

Kako smo već rekli koledar je izdan 1870. godine u Ljubljani, a tiskao ga je Josip Blaznik u vlastitoj nakladi. Odmah nakon naslovne stranice dolazi pjesma posvjetnica »Istranom«, koju je ispjevao Matko Laginja, veliki narodni istarski borac. Prema svemu se čini, da je i on taj koledar sastavio, a isto tako da je i njegov članak »Naše rane«, koji je najznačajniji u cijelom koledariću, premda ne nosi nikakve šifre. (Pjesma »Istranom« nosi šifru M. L.). To sudim prema stilu i samom jeziku, jer se tai donekle razlikuje od ostalih članaka, koji nose šifru V. S.

Što pjeva Matko Laginja u svojoj pjesmi posvjetnici?

U lijepe vrijeme Ivanjskog dana uputio se naš pjesnik u vrh Vučke gore, da se nagleda s njenog vrha lijepe zemlje istarske. Kada je stigao u goru do Časnog poklona, odakle se, kako priča narod, može viditi crkva trsatska, zamoli Bogorodicu, da mu dade snage, e bi se mogao popeti na vrh »Vučke gore«. Kad se najednom pojavi pred pjesnikom »čovjek suha lica staračkoga, sieđe kose, čela dostojnoga«. Bješe starac pustinjač, koji je živio daleko od

svijeta, suznih je očiju uhvatio pjesnika za ruku i poveo ga do vrha planinskoga. Pokazao mu je rukom dalek vidik, more, polja, lugove i kršne planine. »Sve je to, veli starac, jedna kćerka jedne majke, ali tužna i nesretna.«

»Baš je naša zemlja Istrianska,
»Ljepa negda. Bogom sad prokleta.
»U toj zemlji naš kmet njivu ore,
»Snoplie vrši i grozdove mosti;
»U toj zemlji naš kmet danke plaća,
»Jer poštuje boga i vladara;
»Al u Istri težka prokletinja:
»U njoj jesu tuđinska gospoda
»Pravdu kroje, naše novce broje
»Ter vse čine u tuđem jeziku,
»A kad narod svog jezika nejma,
»Onda narod obilježja nejma,
»Njeg se mieša sa svakim tuđincem
»I tuđin mu djedovinu uzme!«

Tako se jadao starac pustinjač mladom pjesniku. »To je, veli, kletva tako urečana, a kad bude deveto koljeno Istre zemlje čestitih sinova, tada će prasnuti zora sa istoka i nastati sretnija vremena.« Deveto koljeno dolazi i pjesnik je njegovo dijete, na njemu će se vršiti prokletinja. Odakle ta prokletinja na zemlju istarsku? Kada je teško bolovala malka Hrvatska, zavjetovala je svojoj djeci i najmladjoj od njih Istri, da će ih ženit na imanje, a ne davat nikome tuđincu. Ona će umrijeti, vršit će se prokletinja urečena s neke više sile i djeca će njena patiti. Za Istru će se otimati dva vjerenika »jedan s morske, drugi s kopne strane. S morske strane čeljad talijanska, a od kopna ta Nemčija stara.« I trajat će prokletinja kroz duge vijekove, dok ne dodje deveto koljeno i dok ne uskrsne majka, koja je zavjetovala svoju djecu na umoru. Pjesnik završava svoju elegiju pro-ročanstvom, u kojem vidi ujedinjene sve naše zemlje obasjane istočnom zorom i sretnijim vremenima. Da, ujedinile su se naše zemlje, minula nas je prokletinja, ali usud Istre, koja je najviše patila, koju su trgali i mučili, nju i danas kruni trnovi krvavi vijenac, ona i danas čeka »neko novo pokoljenje«, koje će je osloboditi vjekovne kletve i obasjati »zorom od istoka.«

A zašto je Bog baš tako Istri udijelio da vječno pati i trpi? Prelazimo letimično preko običajnih kolendarskih bilježaka o »Pomičnim blagdanima«, »Četiri ljetnim vremenima«, »Mjesečnim četvrtima« itd. — nas privlači članak pod naslovom »Naše rane«, u kojem »koledar« daje poku »Istranom«, što da čine i kako da liječe svoje nacionalne i socijalne bolike.

»Tko sakriva svoje zlo, u zlu pogine« — počinje članak, a odmah nakon toga slijede riječi upravljene kmetu, koje smo već citirali. Prva je rana o kojoj raspravlja »koledar« — neznanost. »Ova je na našem težaku najgorja rana, koja truje sve druge.« Kmet je neuk, gospodi nije stalo, da ga pouče, glavno je da teži zemlju i da joj donosi plod. »Zato kod nas sve propada. Imamo zemlju plodnu vinom i uljem, nu ipak je kod nas vinarstvo, vrtlarstvo, voćarstvo i t. d. sve još na Adamovom stupniu. Ovo dalje što citiramo vjerno ilustrira tadašnje političke i prosvjetne prilike u Istri, koje su žalost i danas na vlas slične, ako ne možda još i gore. »Jeli Istra bez škol? Nije, jerbo lih ima, ali pre malo; ih ima, ali u njih se pre malo t. j. u poljodstvu baš ništa ne uči, ih ima mnogo, ali većjom stranom kakovih?! Tu ti mora suza na oko. Tuđi smo u vlastitoj zemlji! Naša dječica, mjesto da uče u svojem materinskom jeziku, ubijaju se kroz šest liet u tuđem, nerazumljivom jeziku.

U mnogih občinah ili komunih zginoio je naš jezik zarad trojice ili četvorice inostranac, veliki ponižnikov dok biahu gladni, a još većih oholič sada kad su se napasli. A što čete, da nauči naše djete u školah talijanskih? Došav u školu, djete poznalo je barem svoj jezik, a zapustiv školu, ne zna vam ni hrvatski, ni talijanski, i otac komoć sada spozna, da je poslav telca u školu, a iz škole da mu je došao tuđim nožem skopljen vol. Ovakih škol je žali bože u Istri najviše...

Dalje »koledar« govori o kmetu, kako ga treba podučiti i u čemu. Prigovara onima, koji mnogo govore, a malo rade. »Vikanje kmetu ne koristi, nego činom je treba njega podučevati.«

Kako da se izliječi ova rana? »Župani, predstojnici i savjetnici občinski! U vaših rukah je sreća ili nesreća vaše djece, pod-pore vaše starosti. Nastojte, da vam bude škola narodna t. i. vaša djeca neka se po-

dučeva u materinskom jeziku. Znaite da za ovaj jezik su proljevali vaši pradedovi krv, da vam ga obrane neoskrvriena, a vi ne činite si vječne sramote, da za ljubav trojici ili četvrtici inostranac prodate sebe i svoj narod...«

Koliko su tada značile te riječi taj poziv na narod, kada su se istarski zastupnici u saboru prekidali samo zato, jer su progovorili svojim materinim jezikom. A ipak riječi Matka Laginje »Gospodo Latini...« pokazale su da ima ljudi i boraca, koji će živjeti i umrijeti za svoje, za dušu svoga naroda.

Druga je rana nemila socijalna pojava »Poljska tatvina.« Pojavili su se nepoznati ljudi-paraziti, koji žive od muke tuđih ruku i noću krađu, što su rodile vočke u voćnjacima i žitarice i sadovi po njivama. Prema njima »Koledar« je veoma strog. Osudjuje ih zbog prostog kriminala, a kao takovima treba da im se i sudi.

Treća je rana pitanje »općinskog zemljišća i naše šume.« To su općinske zajednice ili »komunjsko zemljišće«, kako ih naziva pisac. Zagovara, da se ta zemljišta podijele među seljake, jer će tako donijeti veće koristi. U tom se dieu svog članka dotakao »Koledar« i pošumljivanja Krasa, koje je od prilike potrebe, jer se već opazilo, da voda spire zemlju s gora, budući da nemilo klištre šume, što je od neprocjenive štete. Daje neke upute, kako bi se vršilo pošumljivanje i kažnjavalo one, koji upropaštaju zemlju.

»Ima još mnogo ran u Istri, završuje »Koledar«, ali ovih k ljetu.«

Osim ovog članka nalazimo u toj maloj knjižici još nekoliko manjih člančica punih pouke i praktičnih savjeta kao što je onaj »Kako da ravnamo s vinom«. Ima i dvije lijepe narodne pjesme kastavske, od kojih je jednoj motiv veoma sličan Shakespearovome Otelu, samo što u ovoj naš Otelo — Jurje gospodin dolazi u pravi čas k svjesti i kažnjava nevjernog Jaga službicu Šumbretu.

Iz svih tih članaka, čak i iz pjesama izbija neka vanredna toplina i ljubav za zemlju istarsku. Iz malenih opisa, iz svake riječi mi osjećamo Istru. Osjećamo njen nesretan život, svu tragiku zemlje, kojoj je sudjeno da vječno robuje i vječno čeka. I tai »Koledar«, koji je u svom članku na mjestima odlučno, a i prijekorom progovorio, progovorio je samo za ljubav tog naroda i za njegovu korist.

Kako je draga ta mala knjižica i kad je bi izdalj danas, bila bi isto tako aktualna kao i pred 62 godine. I u tome je ta sva tragika naše Istre. Uvijek u očekivanju nečeg velikog, »zore od istoka«, sputana lancima, a ipak tih kao vječna patnica. Istra čeka. Zove naš njezina zemlja, njen dragi idilični peisaž:

Beli zidići, črjeni krovčići,
na keh vrapčići kantaju,
Mići dolčići, još manje lešice
na keh ženice kopaju,
Cestice bele, tanki putići,
po keh se vozčići
pejaju.
I jedna mića, uska rečica
pul ke se dečica
igraju.

(Drago Gervais »Moja zemlja.«)

V. Kuprešanin.

Pripovijest „Istre“

Zastava na vjetru

Jože Jeram (Nastavak 15.)

Kad se je otac odvezao u varoš, Karmen je pre-gledala cvijeće po prozorima, pospremila sobe, počeljala se i obukla ružičastu opravu, koja joj je padala kao crveni slap do poda. Naslonila se je na prozor.

Bilo je hladno da je osjetila neku drhtavicu po čitavom tijelu. Ali ipak ostajala je na prozoru. Te noći nije dobro spavala. Visjela je između sna i bdijenja. Misli da bdije, njezine oči su u nekoj besvijestici plivale po stijenama i tražile nešto, pa se opet zatvarale i gledale slike sna.

Čula je pjesmu mladića. Nju ta pjesma nije teško pogodila. Pričinilo joj se je, da je čula krepki glas pred sobom i taj je glas dobivao konture jednog poznatog lika: pred njim je stajao kovačev študent.

Kovača nije voljela, jer je on bio s njezinim ocem u tihom neprijateljstvu. Kad je prvi put pomislila na Cirila, nekako je nevoljko namrštila usnice. Ali ipak nije mogla, da se otrase misli o njemu. Svaki moment dolazio joj je ponovno pred oči, dolazio joj je u misli i u sne. Bila je sva nekako smučena.

Sad kad se stajala nagnuta na prozoru, njezine oči su nehotice odlutale cestom, prama grupi kuća, među kojima se je nalazila zadimljena kovačeva kuća. Kao da se diže iznad njenog krova lik snažnog, kudravog mladića. Ona je zurila u tu kuću...

Iz djetinjstva, koje je nicalo u cvaćuđoj Firenci, razvilo se je iznenada djevojčice. U doba tog razvoja pada i njezina bolest, koja ju je mučila nekoliko mjeseci. Kad je ozdravila, bila je već djevojka. Ali na licu joj je ostala neka blijedoća i tugaljivost. Tugaljivost se je s vremenom, kako je tijelo dobivalo svoje prirodne obline, gubila, ali blijedoća je i dalje ostajala.

U punom zdravlju pred godinu dana pojavio se je i djevojački osjećaj, nemir i tiha, sa smiješkom pomiješana žalost. Preko svog brata je upoznala čovjeka, koji je često zalazio k njima u kuću i govorio lijepo, lepše nego da cvijeće sadi. I kad ga četrnaest dana nije bilo kod njih usudila se je zapitati brata: »Zar ne će doći više?«

— Bog zna, rekao joj je brat. A u sebi je mislio: Budala, možda i ozbiljno misli na njega...

Karmen nije mogla da govori. Plakala je, a kad se je isplakala, ostala je zatvorena sama u sebi.

Lagano, ali stalno nestajao je u njoj osjećaj ostavljenosti i razočaranja, ali ipak njezino oko nije moglo da se zaustavi na nikome.

Dok nije došao Ciril. Sad je misli na njega. Na tog tuđeg čovjeka, iz čijih očiju sija nebo, čije su kose kao žitno klasje, a zagasiti obraz kao gruda zemlje. A što je ono u njegovom glasu, što zvonci kao bronca zvona? Sve je na njemu vidljivo, srce gleda kroz crte lica, duša se otkriva u riječi, u svojoj punoći, onakva kakva je. Drugi pak imaju sve prikri-veno, pod crnom korom svog značaja. Taj bi čovjek znao služiti i zapovijedati. O, kako bi rado bila ljubljena i tučena od njega!

Nasmiješila se je svojoj misli i izvagnula je. I mala je istu težinu kao prije. Još je, dapače, niže pala strana njezinog čuvstva i čežnje. Promislila je sve mogućnosti i nemogućnosti, ali ipak nije mogla da se otrase osjećaja, koji ju je zaokupio.

U familiji čula je riječi, koje su je pomalo plašile. Ona ih je doduše samo slušala, ali ostale su joj u duši, kao otisak u vatri užarenog pečata. Riječi neprijateljstva plašile su je iz svih kuteva. Sve kuće, koje su stajale uz školu, sakrivali su u sebi neku tajnu misao. Ljudi, koji su prolazili mimo škole i pozdravljali, sakrivali su u svojim pozdravima neku svoju namjeru.

Karmen je vjerovala sve. Nehotice je vjerovala i čuvstvovala onako, kako su htjeli njezin otac i njezin brat. Nikada se u njoj nije rodila sumnja, da mož-

da to nije pravedno. Ali ovaj moment počela se je u njoj radjati žena...

Od skupine kuća, u kojima je bila u kovačeva, približavao se je neko. Iz daljine sve se je jasnije opazio lik, u kojem je prepoznala Cirila.

Njezine misli djelovale su velikom brzinom. Opazila je, da su vrata vrta otvorena. I ako je vjetar čitavu noć udarao njima, tek se je sada sjetila, da ih — mora zatvoriti.

Potrčala je stepenicama i zatvorila vrtna vrata baš u momentu, kad je Ciril prošao ispred njih i pozdravio je dignuvši šešir.

Karmen se je malo naslonila na vrata i poklonom odzdravila.

— Šta radite, gospodjice?

— Vrata sam zatvorila, kako vidite.

Mislej je bio u neprilici. Promjerio je pogledom zgradu, kao da traži na zidovima nekoga, i napokon zapita:

— Je li gospodin otac kod kuće?

— Ne.

— Sinoć smo se nekako čudno susreli. Htio bi s njime da par riječi progovorim, da ne bi mislio, da smo neprijatelji.

Karmen je pogledala mladića i pomislila: »Da li je to njegova iskrena misao?«

— Nema ga, reče Karmen ponovno. Vrlo se je rano odvezao u varoš.

— Vrlo rano? začudio se je študent i taj je moment opazio, da je ludo što se čudi. — Na svečanost?

— Da, i na svečanost, ali još neku drugu stvar ima. — U njoj se je borilo žensko čuvstvo s mržnjom, koja je nastala očevim i bratovim uplivom na nju.

— Ove se je noći nešto dogodilo...

— Ove noći! — reče Ciril nekako začudjen. Htio je pitati, ali bojao se je, jer nije mogao ni slutiti što se je dogodilo. Bojao se je umješavati se u eventualne familijarne tajne.

— Zastavu su otrgnuli i pogazili...

(Nastavit će se.)

Razne vijesti

KOLENDAR NAŠE ZGODOVINE. (Podatki za mesec maj).

15. maja 1921. so se vršile prve volitve v italijanski parlament. Kljub vsemu nasilju pa je naš narod dokazal svojo politično zrelost: na Goriškem smo si od petih poslanskih mest priborili štiri (dr. Wilfan, V. Šček, dr. Podgornik in Lavrenčič), medtem ko je peto mesto dobil komunist Tuntar tudi s pomočjo glasov slovenskih volilcev. V Istri je bil izmed šestih poslancev izvoljen le en Jugosloven — dr. U. Stanger.

20. maja 1924. je umrl v bolnici v Gorici Štrancar, ki je bil ranjen od fašistov pred II. državnozbornimi volitvami v Ajdovščini.

ANTIFAŠISTIČKI ATENTATI U FRANCUSKOJ

Fašistički listovi oštro protestiraju što u Parizu talijanskim fašistima nije dovoljno osiguran život i imetak, pa traže od francuskih vlasti da poduzmu energičnu akciju, da se konačno učini kraj antifašističkim atentatima u Francuskoj.

Ovaj zahtjev talijanski listovi iznose zbog toga što je pred par dana u parišku sekciju bivših talijanskih ratnika, gdje je posljednjih dana bila otvorena izložba talijanskog slikara Andreana, došla jedna grupa talijanskih antifašista koji su u dvoranu gdje se nalazila izložba bacili kup antifašističkih letaka, a po tom napali dvojicu bivših talijanskih ratnika, Pellonia i Padovana i porazbijali pokućstvo.

Fašistički listovi ne mogu razumjeti kako se ovakovi napadaji mogu usred dana događati, a da policija ne intervenira. Tješe se time što je pariška policija povela istragu i nadaju se da će napadači biti uhapšeni.

ANTIFAŠISTIČKI ATENTAT U ZÜRICHU.

Dne 13 aprila je pred pročeljem Talijanskog doma u Zürichu (švicarska) koji je podignut troškom talijanske kolonije u ovom gradu, i koji je tek nedavno dovršen, eksplozirala jedna bomba. Od eksplozije polupani su svi prozori na zgradi, a tako i na jednoj drugoj zgradi koja se nalazi sučelice ovoj.

ZGODE I NEZGODE ENGLEŠKE »ISTARSKE RIJEČI«.

Vijest, da je počela izlaziti opet jedna »Istarska Riječ« donesena je od čitave jugoslovenske štampe. Od nekih listova čak i po dva puta. Tako je, na primjer, ljubljanski »Slovenec« donio tu vijest dva puta. Prvi put je bila dosta točna, ali drugi put je od »Istarske Riječi« postao »Istarski Svijet«. Taj »Istarski Svijet« imao bi navodno da izlazi u Beogradu, a izdavat će ga »jedna grupa istarskih iseljenika«. U toj vijesti najprije se kaže, da bi list imao izlaziti, a malo dalje, da je izišao već prvi broj. Jedna agencija dala je opet štampi vijest u kojoj stoji, da »Istrian Word« (što se opet prevodi pogrešno u »Istarski Svijet«) izlazi u New Yorku.

Osvrnuli smo se na te vijesti samo zato da ne bi među našim emigrantima izazvale zabunu. Naravno upozoravamo, da je netočna vijest o izlazu nekog lista u Beogradu. »Istrian Word«, kako smo već u posljednjem broju javili izlazi u Union City (Sjeverna Amerika).

JEDNA KOMEMORACIJA BISKUPA DOBRILE U ZAGREBU.

U subotu dne 16. o. m. j. priredilo je udruženje katoličkih studenata u Zagrebu »Domagoje« u društvenim prostorijama komemoraciju biskupa Dobrile. Predavao je o velikom biskupu dr. Vjekoslav Gortan.

POVRATAK JEDNOG NAŠEG NACIO- NALISTE IZ RUSIJE.

Našu braću iz Premanture i Puljštine uopće interesirat će vijest, da se je nakon 18 godina izbjivanja vratio nedavno iz Rusije Pere Mezulić, poznati narodnjak iz predratnog vremena. On je u godinama pred ratom, a naročito za vrijeme balkanskog rata i u prvim danima velikog rata bio jedan od najsvjesnijih mladića u Premanturi, isticao se je otvorenim jugoslovenskim držanjem i borbenošću, pa je vođio u selu našu narodnu omladinu. Početkom rata bio je najprije uhapšen kao »srbofil«, a kasnije je bio poslan na frontu. Prešavši u Rusiju ostao je tamo do nedavno. Vratio se je nakon osamnaest godina u Istru i našao tamo stanje, o kojem nije gotovo ništa znao za sve vrijeme izbjivanja. Ostao je u rodnom selu kratko vrijeme, a zatim se je uputio u Jugoslaviju, da ovdje potraži kruha i života, koji mu rodna gruda ne može da da.

Istrani!

»Preplatite se na „Istru“!

Mate Cucančić

POVODOM DESETE GODIŠNJICE USPJEŠNOG NAČELNIKOVANJA KASTAVSKOM OPĆINOM.

Kastav, 16 aprila. 1932. — Kastavska općina jedna od najvećih i najbogatijih istarskih općina nemilice je u svojem području ispresijecana državnom granicom. koja je povučena na temelju sklopljenih mirovnih ugovora između Jugoslavije i Italije, na temelju rapalskog ugovora 1920. g. i rimskog sporazuma 1924. g. — Tako krnja kastavska općina bez svojih šuma i bez svoje morske obale konačno je oslobođena 7. jarma 1921. g. i 1924. g. Uredjenjem općinskog gospodarstva kastavske općine nakon oslobođenja trebalo je početi sasvim iznova, i u takvim prilikama provadjeni su prvi općinski izbori, po oslobođenju Kastavštine, 19. marta. 1922. godine.

Novo izabrano općinsko zastupstvo kastavsko na svojoj prvj sednici jednoglasno je izabralo prvim svojim načelnikom g. Matiju Cucančića. Tako je g. Matija Cucančić preuzeo upravu kastavske općine od vladinog povjerenika g. Dr. Franje Jelušića dana 22. aprila 1922. god., i od toga dana bez prekida je općinski načelnik evo već punih deset godina.

G. Matija Cucančić, rođen je u Klani, koja je također prije razgraničenja bila sastavni dio kastavske općine. Nećak je blagopok. Dra. Matka Laginje. Za vrijeme svojeg službovanja g. Matija Cucančić u Pulju i u Pazinu isticao se je u svim našim nacionalnim društvima. Bio je poslovodja naše Posušilnice u Pazinu preko dvadeset godina. Osim toga bio je i blagajnik Djačkog pripomoćnog društva u Pazinu, i biti će vrlo rijetki pazinski djaci koji ga ne bi poznavali. Tih je i ustrajan radnik. Kao i brojni naši Istrani tako je i naš g. Cucančić pred terorom talijanskih okupatornih vlasti morao bježati iz Pazira i sklonuo se sa svojom obitelji u Kastvu na samoj granici. Tako smjestio se u Kastvu gdje je izabran i općinskim zastupnikom i općinskim načelnikom na prvom izboru 1922. god. Drugi općinski izbori provedeni su 6. decembra 1925. god. i kod ovih izbora opet je g. Cucančić jednodušno izabran općinskim načelnikom na kojem položaju se još i danas nalazi.

Za vrijeme svojeg službovanja općinski načelnik g. Cucančić sav svoj rad i nastojanje usredotočuje oko gospodarskog uređenja kastavske općine i gospodarskog podizanja žiteljstva Kastavštine. Naročitu brigu posvećuje pitanju uređenja odštete za općinske kastavske šume koje su ostale preko granice, pa izgradnji tako potrebnih javnih cisterna po cijeloj Kastavštini od kojih je neko desetak već i izgrađeno, pa provedbi elektrifikacije preko riječke električne centrale po neptunskim konvencijama, pa provedbi vodovoda iz Rijeke, nadalje izgradnji cesta i potrebnih puteva. Osobitu pažnju posvećuje školstvu na Kastavštini, i kolikogod uzmagne općina školstvo uzdržava i podupire. G. Matija Cucančić redovni je član svih nacionalnih kulturnih i humanih društava u Kastvu, tako u Sokolu, Jugoslavenskoj Matici, Jadranskoj Straži, Crvenom Krstu i t. d.

G. Cucančić kao općinski načelnik aktivno sudjeluje kod podignuća spomenika zahvalnosti Kastavštine blagop. Kralju

Petru I. Velikom Oslobođiocu u Kastvu. Prvi je potpredsjednik Odbora za podignuća spomenika i kao takav primljen je u audienciju kod Nj. Vel. našega Kralja Aleksandra I. u Beogradu 11. marta 1931. god. kojom je prilikom Nj. Vel. Kralj odobrio da se spomenik podigne u Kastvu, da se Učiteljska škola u Kastvu nazove »Učiteljska škola Kralja Aleksandra I.«, da sokolskom barjaku kumuje Nj. Kr. Vis. Prestolonasljednik Petar, Starešina Saveza Sokola kraljevine Jugoslavije i da se šetalište u Kastvu nazove »Šetalište Kralja Petra I.«

Za svoje požrtvovan i nesebičan rad odlikovan je g. Cucančić ordenom Sv. Save V. reda i Jugoslavenskom krunom V. reda.

U jeseni 1931. god. kada je izabran narodnim poslanikom g. prof. Vjekoslav koji se zahvalio na časti banskog vijećnika imenovan je g. Cucančić banskim vijećnikom za kastavski srez.

Znamo da je g. Cucančić kao općinski načelnik kroz ovo deset godina pored uspješnog rada za dobro cijele Kastavštine doživio bez sumnje i mnogo goru, i bez sumnje doživio mnogo slučajeva nezahvalnosti, ali smo uvjereni da ne će klonuti, da ne će sustati u svojem nesebičnom radu, za dobro naše jadne, izložene a nacionalno svijesne Kastavštine.

Želimo g. Cucančiću kastavskom načelniku prigom desete godišnjice uspješnog načelnikovanja kastavskom općinom, da još dugo upravlja Kastavštinom za dobro cijelog ovog graničnog kraja, a da ga Bog još dugo uzdrži čila i zdrava.

Vama je naš list postao potreban. Svojim sadržajem i svojim duhom on vam se je nametnuo kao neophodna potreba, a da vi to i ne osjećate.

Osjetili bi to, kad vam ne bi više stizavao.

Promislite i zapitajte se, jeste li prema listu učinili svoju dužnost, jeste li za ovu godinu dostavili našoj upravi bar jedan dio pretplate.

Ako niste učinite to čim prije. Nemojte da nas pogodi naša odluka, koju smo već u prošlim brojevima najavili: nepopravljivim dužnicima obustavit ćemo list i utjerat ćemo od njih pretplatu.

Pošaljite bar jedan obrok pretplate, jednu svotu na račun, makar i manju, pokažite dobru volju.

Nemojte dozvoliti, da vam, zbog vašeg nemara, obustavimo list. — Uprava.

ODLIKOVANI KROJAČKI SALON ZA GOSPODU

A. Slavec

ZAGREB

Mesnička ulica br. 1. Telefon br. 74-43
VELIKO SKLADISTE NAJMODERNIJIH
PRVORAZREDNIH ENGLEŠKIH ŠTOFOVA

Mali oglasnik „ISTRA“

ARCUS

AGENCIJA ZA PROMET NEKRETNIMA
ZAGREB GUSTAV ILIĆ TEL. 67-64

VELIKU KUĆU KOD SPLITA na obali Jadrana oko 70 soba, sve nusprostorije — podrum i ostalo — Kuća je vrlo masivno zidana, te je pogodna za pension — hotel ili slično, — oko kuće zemljište i dvorište. — Prodaje se vrlo povoljno uz cijenu od cca 1.350.000.— Din. Poblize »Argus«, Zagreb, Petrinjska 2 (2023).

VELIKU TRGOVAČKU KUĆU NA JELACIO TRGU sa 6 trgovačkih lokala, više raznih stanova — kao i poslovnih prostorija — prodaje se povoljno ili zamjenjuje za 2-3 manja objekta na Sajmištu ili oko Vlaske i Maksimirske ceste — poblize »Argus«, Petrinjska 2.

KUĆU SA 3 STANA (5 soba — 3 sobe i 2 sobe) sa svim nusprostorijama parketi — električna, vodovod i ostalo u kući — vrt i dvorište — osobni i kolni ulaz — prodajem za Din. 550.000.— »Argus« Petrinjska 2 (1218-144).

POSJED CCA 30 KAT. JUT. — u hrv. Zagorju — 10 minuta od željezničke stanice — sa stanbenom zgradom od 6 soba, gospodarskim zgradama — sve u krasnom položaju — tik uz cestu — i u jednom komadu — prodajem za cca 500.000.— Din. »Argus«, Petrinjska 2 (1255-83).

NOVU TROKATNICU U ILICI sa više trgovačkih lokala, kolni ulaz — i razni stanovi — podrum — prodajem za cca 1.350.000.— »Argus«, Petrinjska 2 (1089-177).

VELIKU PETEROKATNICU TIK ZBORA sa više trgovačkih lokala, raznih stanova, podrum — sav najmoderniji komfort — lift — itd. — prodajem za cca Din. 2.600.000.— »Argus«, Petrinjska 2 (1362-171).

GRADILISTE U ILICI cca 22 met. (ugao) na drugu ulicu cca 14 met. sa gotovim nacrtima za trgovačku trokatnicu — prodajem za cca 450.000.— Din »Argus«, Petrinjska 2 (1478-242).

PREK. DVORAC U SLOVENIJI oko 20 soba dijelom namještenih — oko 20 kat. jut. vodnjaka, perivoja, oranice i livade — sve u jednom komadu — prodajem za cca 600.000.— Din. ili isti zamjenjujem za kuću iste vrijednosti u Zagrebu. »Argus«, Zagreb, Petrinjska 2. (1463-169).

Ig. Breznikar

Trgovina kave i čaja
Vlastita elektropržiona i
elektromlin za mlevenje
Zagreb, Ilica broj 65.
Telefon 7657

Velika novost u Zagrebu!

Početkom aprila otvorena je

**KAVANA
AMERICAN-BAR**

Jelačićev trg br. 9.

Dodjite i uvjerite se!

(Wasserthalova kuća)

Najjeftiniji lokal za jelo i piće u Zagrebu!

REZERVIRANO

za veletrgovinu papirom i ljepenkom

LA VOŠLAV STEINER,
ZAGREB